

Uloga Interneta u životu osoba starije životne dobi: sociološko istraživanje

---

Tanfara, Marta

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:926528>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

**ULOGA INTERNETA U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU OSOBA STARIJE ŽIVOTNE
DOBI: SOCIOLOŠKO ISTRAŽIVANJE**

Završni rad

MARTA TANFARA

Split, 2019.

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU
JEDNOPREDMETNI STUDIJ ISTRAŽIVAČKE ORIJENTACIJE
ZAVRŠNI RAD

ULOGA INTERNETA U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU OSOBA STARIJE ŽIVOTNE
DOBI: SOCIOLOŠKO ISTRAŽIVANJE

MENTORICA: Doc. dr. sc. Zorana Šuljug Vučica

STUDENTICA: Marta Tanfara

Split, 2019.

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Definicija osoba starije životne dobi.....	6
3. Korištenje tehnologije i Interneta	8
3.1 <i>Cyber</i>	22
3.2 Netnografija	24
3.3 Jaz među spolovima	25
3.4 Društvene mreže	28
4. Problemi i poteškoće.....	31
5. Metodološki aspekti istraživanja	33
5.1 Operacionalna shema istraživanja	35
5.2 Konceptualna shema istraživanja.....	36
6. Interpretacija podataka	37
7. Zaključak.....	41
8. Literatura	43
9. Metodološka i empirijska arhiva.....	46
9.1 Upitnik.....	46
9.2 Protokol 1 – ispitanici koji koriste Internet	49
9.3 Protokol 2 – ispitanici koji ne koriste Internet	50
9.4 Tablični i grafički prikazi	51
10. Sažetak.....	74
11. Summary.....	75
12. Bilješke o autorici.....	76

1. Uvod

Informacijsko društvo je i društvo koje stari. U drugoj polovici 20. stoljeća, i zemlje u razvoju i razvijene zemlje doživjele su demografsku tranziciju uzrokovanu smanjenjem plodnosti i povećanjem životnog vijeka. Kao rezultat toga, broj starijih stanovnika znatno se povećao. Kako stanovništvo svijeta brzo stari, poboljšanje kvalitete života starijih osoba i njihovo aktivno starenje preuzelo je veći prioritet u političkom programu mnogih zemalja. Aktivno starenje znači „pomaganje ljudima da ostanu zaduženi za vlastiti život što je duže moguće dok stare i, gdje je to moguće, doprinose gospodarstvu i društvu“ (<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?CatID=1062&langId=hr> prema Boz, Karatas, 2015, 183).

Uspješno starenje povezano je s visokim razinama fizičkog zdravlja, kognitivnog zdravlja i društvenog angažmana, ali takve formule ne uspijevaju opravdati učinkovite prilagodbe neizbježnim ograničenjima i gubicima s kojima se ljudi suočavaju kako stare. Također, brojni autori smatraju kako je ključan aspekt uspješnog starenja ostati aktivno uključen u život u starijoj dobi. U tu svrhu, aktivnosti u slobodno vrijeme često omogućuju starijim osobama da ostanu fizički, socijalno i mentalno aktivne, te da omogućuje izražavanje preostalih snaga i trajnih interesa čak i kad se suoče s funkcionalnim ograničenjima (Nimrod, 2011, 226).

Korištenje računalne komunikacije i internetskih interakcija obogaćuje društveni život osoba starije životne dobi jer se mogu uključiti u teme koje ih zanimaju (Ogozalek prema Celer, Jánská, 2017, 127). Internet je svojim sposobnostima važan svima, ali njegov stvarni doprinos može ovisiti o potrebama i društvenom položaju pojedinog korisnika. Iako je Internet relativno mlad, imao je velik utjecaj na društvo jer može prevladati ograničenja vremena i prostora (Celer, Jánská, 2017, 127). Osamljenim osobama pruža mogućnost komunikacije putem društvenih mreža i stvaranja različitih virtualnih zajednica komunikacijske, informativne ili zabavne prirode (Lin; Wright prema Celer, Jánská, 2017, 127).

Ovaj rad potaknut je razmišljanjem na koji način korištenje, odnosno nekorištenje Interneta ima utjecaj na život osoba starije životne dobi, te na koji način iste osobe smatraju da je ili nije utjecao na njihov život.

Struktura rada podrazumijeva njegov teorijski i metodološki dio koji se odnosi na predmet i ciljeve ovog istraživanja, te empirijski dio koji sadrži interpretaciju rezultata. U radu, nakon uvodnog dijela, u *prvom poglavlju* bavimo se definicijom osoba starije životne

dobi, te u *drugom poglavlju* se bavimo temom korištenje tehnologije i Interneta. *Treće poglavlje* se odnosi na probleme i poteškoće u korištenju tehnologije i Interneta među osobama starije životne dobi. Dok, fokus u *četvrtom poglavlju* imaju problemi i poteškoće u korištenju tehnologije i Interneta. U *petom poglavlju* navode se metodološki aspekti istraživanja u kojem su prikazane operacionalna i konceptualna shema istraživanja, te se u *šestom poglavlju* nalazi interpretacija podataka. *Sedmo poglavlje* su zaključci cjelokupnog rada. U *osmom poglavlju* navedena je korištena literatura, te u posljednjem, *devetom poglavlju*, nalazi se metodološka i empirijska arhiva.

Istraživanje je provedeno u kolovozu 2019. godine. Svrha istraživanja bila je saznati na koji način Internet utječe na život osoba starije životne dobi, odnosno ima li zapravo utjecaj, uzorak je sačinjavalo 240 osoba starije životne dobi, odnosno osobe starije od 65 godina, na području šibensko-kninske županije, te je u istraživanju korištena kvantitativna metoda, anketa.

2. Definicija osoba starije životne dobi

Definicije „starijih osoba“ razlikuju se ovisno o autorima. Na temelju definicija koje koriste Ujedinjeni narodi i Svjetska zdravstvena organizacija, „starije osobe“ su osobe starije od 60 godina. Prema ČSÚ¹, starija populacijska skupina počinje u 65. godini života (Celer, Jánská, 2017, 127). Sak i Kolesárová navode kako češka autorica Dvořáková dijeli starije osobe u tri skupine. Prva skupina sastoji se od takozvanih „pred-umirovljenika“ (50-62 godine); ti su ljudi aktivno uključeni u tržište rada i stoga su postali ciljna skupina za trgovce. Drugu skupinu čine „aktivni umirovljenici“ (63-74 godine), koji još uvijek mogu raditi. Međutim, oni prate svoje proračune i postaju zainteresirani za održavanje zdravlja. Smatra se da treću skupinu čine „doista starije osobe“ (starije od 75 godina), koje radije vode brigu o svojim zdravstvenim uvjetima i budu sa svojom obitelji nego aktivno kupuju (Sak i Kolesárová prema Celer, Jánská, 2017, 127).

Što se tiče utjecaja marketinških alata, potrebno je percipirati starije osobe na temelju razdoblja u kojem su razvili svoj sustav vrijednosti. Trenutno, starije osobe u dobi od 80 i više godina provode većinu svog aktivnog života u totalitarnoj državi, pa se može pretpostaviti da je većina njih razvila svoje vrijednosti u tom razdoblju. Također je moguće pretpostaviti da bi se vrijednosti koje su važne za ljude koji su 20 godina mlađi (tj. osobe starije od 60 godina) mogle promijeniti tijekom godina demokratskog režima. Autori Celer i Jánská naglašavaju da društvo s bogatim informacijama vjeruje da je potrebno podržati stariju generaciju kako bi mogli živjeti samostalno i uživati u visokoj kvaliteti života. Taj se cilj može postići zahvaljujući korištenju informacijske tehnologije koja može pomoći starijim osobama u prevladavanju izoliranosti i usamljenosti, a istovremeno povećati mogućnosti da ostanu u kontaktu s prijateljima (Celer, Jánská, 2017, 127).

Rastuća dugovječnost promijenila je dobnu raspodjelu populacija u cijelom svijetu prema starijim dobnim skupinama (Sum i dr. prema Erickson, Johnson, 2011, 197). Između 1950. i 2000. godine, broj osoba starijih od 60 godina utrostručio se, a do 2050. godine očekuje se da će doseći dvije milijarde širom svijeta (*National Institutes of Health* prema Erickson, Johnson, 2011, 197). Starenje stanovništva najbolje se pruža socijalnoj, osobnoj i zdravstvenoj podršci koja je usmjerena na održavanje i maksimiziranje osobne neovisnosti. Psihološka dobrobit tijekom kasne odrasle dobi smanjuje potrebu za izvanobiteljskom skrbi i povećava kvalitetu života osobe (Prohaska i dr.; Seeman i dr. prema Erickson, Johnson, 2011, 198).

---

¹ ČSÚ – češki statistički ured

Očito je da starije osobe ne čine homogenu skupinu. Ipak, ova se skupina često opisuje kao skupina s opadajućim mentalnim i fizičkim sposobnostima (Twigg prema Celer, Jánská, 2017, 127). Iako se ova pretpostavka može djelomično opravdati, jasno je da, bez obzira na starosnu dob, većina starijih osoba ostane aktivna i produktivna (Celer, Jánská, 2017, 127). Autori Celer i Jánská navode kako Katz i Marshall, te Westerhof i dr., u svojim publikacijama tvrde da se dob umirovljenja često doživljava kao prilika za preuzimanje novih aktivnosti i uključivanje u nove obrazovne programe i zapošljavanje (Katz; Marshall; Westerhof i dr. prema Celer, Jánská, 2017, 127).

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije iz 2014., prema kojima će se udio svjetskog stanovništva starijeg od 60 godina udvostručiti s oko 11% na 22% između 2000. i 2050. godine. Očekuje se da će apsolutni broj ljudi u dobi od 60 i više godina porasti od 605 milijuna do 2 milijarde u istom razdoblju. Statistike pokazuju da se ne smije zanemariti rast broja starijih osoba (Celer, Jánská, 2017, 129-130). Eurostatova projekcija stanovništva procjenjuje da će do 2060. godine biti manje od dvije osobe produktivne dobi (15-64 godine) po svakoj osobi u dobi od 65 i više godina (European Commission prema Celer, Jánská, 2017, 130).

Do sada je provedeno malo studija o sudjelovanju starijih osoba u virtualnom svijetu računalno posredovane komunikacije (Blit-Cohen, Litwin, 2004, 388). Autori Blit-Cohen i Litwin navode kako Furlong piše da računalna tehnologija starijim osobama može pružiti korisne informacije o nizu tema, uključujući domove za umirovljenje, pitanja i odgovore o financijskim pitanjima, zdravstvenim pravima i zakonodavstvu. Štoviše, sudjelovanje u virtualnoj zajednici vjerojatno će smanjiti razinu izolacije, osobito za starije osobe s ograničenom pokretljivošću. Aktivno sudjelovanje u virtualnom svijetu pruža mogućnost starijim osobama da pronađu ljude sa sličnim problemima ili pitanjima i da razmjenjuju ne samo informacije, već i društvena i emocionalna pitanja relevantna za dob. Sudjelovanje u virtualnom svijetu, prema Furlongu, vjerojatno će ojačati samopouzdanje i samopouzdanje starijih ljudi i pružiti im podršku (Furlong prema Blit-Cohen, Litwin, 2004, 388).

3. Korištenje tehnologije i Interneta

Informacijske i komunikacijske tehnologije (*ICT*) postale su sve važniji čimbenik posljednjih godina. Godine 2000. Generalna skupština Ujedinjenih naroda objavila je u svojoj Milenijskoj deklaraciji da će „osigurati da su prednosti novih tehnologija, posebno informacijskih i komunikacijskih tehnologija [...] dostupne svima”². Računalo je jedno od glavnih sredstava za korištenje *ICT*-a, ali je daleko od toga da se jednako koristi među zemljama i društvenim skupinama. Jedna društvena skupina, koja koristi računalo u mnogo manjoj mjeri nego ostatak društva, su starije osobe. U industrijaliziranim zemljama, gdje korištenje računala uglavnom nije definirano ekonomskim čimbenicima, dob je jedna od glavnih odrednica digitalnog jaza, nejednak pristup informacijskoj tehnologiji. Kako broj starijih odraslih osoba koje koriste računalo raste, čini se da se digitalni jaz u odnosu na dob zatvara s vremenom. Čini se da to potkrepljuje ideja o tehnologiji generacija u kojoj svaka starosna skupina pripada određenoj tehnološkoj generaciji, koja je definirana tehnologijom prisutnom kada su ljudi u dvadesetim godinama. No, tehničke inovacije prate se međusobno s visokom učestalošću, a svaka inovacija stvara drugi ciklus s vlastitim generacijskim jazom (Nagle, Schmidt, 2012, 3541).

Nadalje, u radu autora Nagle i Schmidt navodi se, u kvalitativnoj studiji s 35 pojedinaca starijih od 60 godina, Selwyn je istražio razloge za korištenje računala kao i društvenu organizaciju korištenja. Najvažniji čimbenici koje je otkrio bila je želja da ostanu *up-to-date*. Drugi razlog je pomoć koju računala mogu pružiti u održavanju neovisnosti, čak i u slučaju fizičke nepokretnosti. Treći razlog bio je utjecaj članova obitelji koji su željeli da njihovi stariji koriste računalo, želju koja je često podržana uz pomoć u rukovanju i održavanju. Različiti modeli prihvaćanja tehnologije primijenjeni su na različite vrste tehnologije, na primjer, korištenje interneta, korištenje mobilnih telefona, prihvaćanje web-mjesta za e-zdravlje ili prihvaćanje robota zdravstvene skrbi. Model prihvaćanja tehnologije (*TAM*)³ korišten je za proučavanje korištenja računala u poslovnom kontekstu, ali do sada niti model prihvaćanja tehnologije niti bilo koji od njegovih derivata još nisu korišteni za donošenje zaključaka na temelju važnosti mjere za korištenje računala starijih osoba. Društveni utjecaj, definiran kao „stupanj u kojem pojedinac vidi da drugi važni vjeruju da bi on trebao koristiti novi sustav“ proizlazi iz subjektivne norme teorije razložnog djelovanja i iz društvenih čimbenika iz modela korištenja računala. One dodiruju

---

²General Assembly of the United Nations: *United Nations Millennium Declaration 55* (2000)

³*Technology Acceptance Model*

individualiziranje subjektivne kulture referentne skupine pojedinca i specifične međuljudske sporazume koje je pojedinac postigao s drugima u specifičnim društvenim situacijama (Nagle, Schmidt, 2012, 3542).

Korištenje računala starijih osoba pod utjecajem je njihovog društvenog okruženja, pri čemu mlađi članovi obitelji često služe kao razlog za stjecanje računala. Jedinствена teorija prihvaćanja i uporabe tehnologije (*UTAUT*) je meta-model koji kombinira elemente osam različitih modela prihvaćanja u četiri ključne determinante namjere ponašanja i korištenja: očekivano trajanje, očekivano trajanje napora, društveni utjecaji i olakšavajući uvjeti. Svaki od ključnih konstrukata operacionaliziran je kroz četiri stavke. Model također uključuje četiri varijable koje se ublažavaju: dob, spol, iskustvo i dobrovoljnost korištenja. *UTAUT* pokriva važne aspekte korištenja računala starijih osoba: ovisnost o dobi i spolu, dobrovoljnost korištenja, kao i pomoć i podršku socijalne mreže. Ovaj konstrukt predviđa namjere, kako u obveznim tako i u dobrovoljnim okruženjima. Utjecaj samodjelotvornosti i anksioznosti ovisno o spolu i dobi ovisne o varijablama u potpunosti je posredovan očekivanim naporom (Nagle, Schmidt, 2012, 3542).

Sve veći broj starijih osoba koristi računala za komunikaciju, zabavu i informacije. Ova studija ispitala je uočene koristi i prepreke s kojima se suočavalo 58 starijih osoba. Prednosti korištenja računala koje su navele osobe starije životne dobi uključivale su osjećaj povezanosti, zadovoljstva, korisnosti i pozitivnih iskustava učenja. Prepreke su uključivale frustraciju, fizička i mentalna ograničenja, nepovjerenje i probleme s vremenom. Profesionalci koji podučavaju i skrbe za starije osobe moraju biti svjesni karakteristika starijih korisnika računala. Oni također trebaju poznavati prepreke i prednosti korištenja računala, Interneta i e-pošte kako bi se obrazovanje i intervencije prilagodili ovoj populaciji. Tijekom proteklih 20 godina, stručnjaci iz različitih disciplina ispitali su korištenje računala starijih osoba. Rana istraživanja su istraživala mogu li stariji odrasli učiti računalne vještine i jesu li uspjeli zadržati ono što su naučili i nastaviti dugotrajno korištenje. Posljednjih 10 godina pokazalo se da mladi stariji ljudi u svoje umirovljenje donose kompjuterske vještine naučene na poslu i hobijima. Mnoge starije osobe sada koriste računala, Internet i e-poštu za različite životne aktivnosti. Godine 1996. samo se 2% Amerikanaca u dobi od 65 godina i starijih prijavilo na Internet, no to se povećalo na 15% 2000. i 22%, ili 8 milijuna ljudi u 2004. (Fox prema Gatto, Tak, 2008, 800). Korisnici računala i Interneta su mlađi (Chen i Persson; Fox; Lieb; Rideout i dr.; Saunder prema Gatto, Tak, 2008, 800), bogatiji (Fox; Lieb; Rideout i dr.; Saunder; Staff prema Gatto, Tak, 2008, 801), i imaju više godina obrazovanja

nego druge starije osobe (Chen i Perssons; Fox; Lieb; Rideout i dr.; Staff; Tak i Hong prema Gatto, Tak, 2008, 800).

Prije su stariji muškarci bili teži korisnici od starijih žena (3:2); međutim, to je izjednačeno s 1:1 2003. godine (Rideout i dr.; Saunder prema Gatto, Tak, 2008, 801). Približno 22% bijelaca, 21% Latino bijelaca koji govore engleski i 11% Afroamerikanaca u dobi od 65 godina i stariji prijavili su korištenje Interneta 2003. (Fox prema Gatto, Tak, 2008, 801). Trenutno 35% od 55 godina i starijih grupa posjeduju računala. Među onima koji imaju računala u svojim domovima, 8 od 10 ispitanika koristi nekoliko puta tjedno ili više, a 6 od 10 izvješća svakodnevno koriste računalo (SeniorNet prema Gatto, Tak, 2008, 801). Novi korisnici računala suočavaju se s različitim poteškoćama, a ponekad sumnjaju u svoju sposobnost učenja i frustracije na početku učenja. Prihvatanje izazova učenja nove vještine daje starijim odraslima osjećaj postignuća i osjećaja povjerenja nakon računalnog treninga. Mnogi smatraju da je proces učenja ugodan, a pomaže im da budu aktivni dok se zabavljaju i dobivaju nove informacije vezane za njihove osobne interese (Bruck; Clark; Hendrix; Hill, Weinert; Resnick prema Gatto, Tak, 2008, 801).

Butler 1996. Godine prikazuje računalnu tehnologiju kao sastavni dio posla, industrije, transporta, zdravlja i zabave, kao i mnogih drugih aspekata svakodnevnog života. Mediji, industrija i vlade većinom su navijestili ove događaje kao pozitivne i postojeće. Međutim, sugerirano je da ova optimistična izvješća nisu uspjela uzeti u obzir populacije s ograničenim pristupom informacijskoj tehnologiji (IT) (Butler prema White, Weatherall, 2000, 371). Starije odrasle osobe su jedna skupina koja se može uklopiti u ovu kategoriju. Za mnoge starije osobe, mogućnosti zaposlenja i troškovi mogu biti ograničeni, a šanse za upoznavanje s informacijskom tehnologijom mogu biti manje dostupne u odnosu na druge populacije (White, Weatherall, 2000, 371).

Brzi rast *online* komunikacije i razvoja novih medija predstavlja mnoge nove mogućnosti i izazove za socijalnu uključenost (Nations prema Sum i dr., 2008, 203). To može poduprijeti ideju da se zajednice mogu razvijati bez redovite komunikacije licem u lice, a Internet ima pozitivne društvene učinke i na pojedince (Hall, Havens prema Sum i dr., 2008, 203) i zajednice (Solomon, Peterson prema Sum i dr., 2008, 203). Dokumentirano je da je socijalna interakcija, osobito s obiteljskim i društvenim mrežama, snažno povezana s nizom pozitivnih ishoda mentalnog zdravlja (Mulvaney-Day i dr., prema Sum i dr., 2008, 203). Grupe koje su posebno izložene riziku od niskog stupnja društvenog kontakta uključuju osobe koje se brinu za invalida u svojoj kući i starije stanovnike ruralnih i udaljenih područja (Locher i dr., prema Sum i dr., 2008, 203). U skladu s tim, strategija je utvrdila veće

razumijevanje društvenog kapitala u kontekstu starenja stanovništva kao prioritet za istraživanje (Bishop prema Sum i dr., 2008, 203).

Zbog porasta broja starijeg stanovništva (u Europi i Hrvatskoj trenutno osobe starije od 60 godine čine 20% stanovništva), sve veći broj autora bave se ovim područjem iz ekonomskih, medicinskih i brojnih drugih razloga. Zbog diskriminirajućeg položaja starijih osoba u hrvatskom društvu, odnosno trenda getoiziranja starijih osoba, mediji su ti koji bi trebali prekinuti taj trend i ukazati na pozitivan potencijal starijih osoba (Telebuh i dr., 2016, 200-201). Bailey i Park navode teoriju uokviravanja koja prikazuje kako mediji utječu na to kako društvo shvaća pojedine situacije u društvu (Bailey, Park prema Telebuh i dr., 2016, 200-201).

Pristup Internetu sada je široko rasprostranjen u mnogim zemljama Sjeverne Europe. U Nizozemskoj je stopa među najvišima u svijetu; 97% svih osoba u dobi od 16 do 75 godina ima pristup Internetu kod kuće (*CBS Statistics Netherlands* prema Van Deursen, Helsper, 2015, 171). Od onih s kućnim pristupom, samo 2% nikada nije koristilo Internet. Dob je u velikoj mjeri povezana s Internetom, 19% onih u dobi od 65 i više godina nema pristup Internetu kod kuće u Nizozemskoj (u dobnim skupinama 16-25, 25-45 i 45-65, te stope su 5%, 1% i 0%). U drugim zemljama, manja je vjerojatnost da će starije generacije biti *online*; na primjer, u Britaniji 51% starijeg stanovništva nema kućni pristup Internetu u 2013. (*Oxford Internet Surveys (OxIS)* prema Van Deursen, Helsper, 2015, 171). Budući da je Nizozemska zemlja s visokom razinom opće difuzije Interneta, ona pruža studiju slučaja za razumijevanje buduće situacije u odnosu na starije osobe koje će vjerojatno biti digitalno isključene (Van Deursen, Helsper, 2015, 171).

U Međunarodnom planu djelovanja o starenju, u Madridu 2002. godine, proglašeno je da treba pružiti mogućnosti za individualni razvoj, samoispunjenje i dobrobit tijekom života, kao i u kasnijem životu (*United Nations* prema Boz, Karatas, 2015, 183). S tim u vezi, naglašena je važnost tehnologije u smislu smanjenja marginalizacije, usamljenosti i međugeneracijskih razlika. Također je istaknuto da bi stariji ljudi trebali imati pristup informacijsko-komunikacijskim tehnologijama (*ICT*) i imati koristi od njegovih prednosti. S obzirom na sve veći udio *ICT*-a u svakodnevnom životu, razumijevanje i ispitivanje uloge Interneta, za kvalitetu života starijeg stanovništva je ključno u starijim društvima. Međutim, većina postojećih istraživanja usredotočena je na mlađe dobne skupine koje se smatraju aktivnijim korisnicima interneta. Iako su studije o korištenju računala i Interneta obično usredotočene na mlade, posljednjih se godina postupno povećava broj studija o starijim korisnicima Interneta (Boz i Karatas, 2015, 183). Kim provela je studiju o starijim

korisnicima Interneta i ustanovila da se studije vrte oko pet tema (Kim prema Boz i Karatas, 2015, 183): 1) motivacije i prepreke za korištenje starijih osoba 2) identificiranje razlika u učenju i korištenju računala koje su povezane s dobi, 3) predlaganje savjeta za učenje i dizajn, 4) promjene u stavovima i koristima, i 5) korištenje Interneta starijih osoba.

Primijećeno je da postojanje *ICT*-a „ne transformira jednako svaki život i svaki aspekt života“ (Carroll i dr., prema Delello, McWhorter, 2015, 3). Iako je tehnologija postala gotovo sveprisutna, stariji Amerikanci još uvijek zaostaju za mlađom generacijom, osobito u pogledu korištenja Interneta. Za mnoge starije osobe, umirovljenje je prethodilo korištenju računala u školama ili na radnom mjestu. Najčešće prepreke za korištenje uključuju troškove (Berry prema Delello, McWhorter, 2015, 3), neprikladan dizajn, iskustvo (Cisco prema Delello, McWhorter, 2015, 3), svijest (Barrett prema Delello, McWhorter, 2015, 3), stav (Lenhart prema Delello, McWhorter, 2015, 3), samoefikasnost (Alvseike, Brønnick prema Delello, McWhorter, 2015, 3), i opći nedostatak interesa (Cohen-Mansfield, Biddison prema Delello, McWhorter, 2015, 3). Također, Lenhart naglašava da jemanje vjerojatno da će starije osobe biti *online* (Lenhart prema Delello, McWhorter, 2015, 3). U 2012. samo 39% osoba starijih od 65 godina imalo je pristup Internetu (Zickuhr, Smith prema Delello, McWhorter, 2015, 3).

U izvješću o starijim ljudima, tehnologiji i zajednici, Cisco je utvrdio da više puta starije osobe ne koriste tehnologiju zbog dizajna same tehnologije, otkrivajući da su „mali gumbi, neumjesne kontrole i nepotrebno komplicirana sučelja zastrašujuće za ljude koji možda nisu odrasli s tehnologijom i čija spretnost nije tako dobra kao što je nekad bila“ (Cisco prema Delello, McWhorter, 2015, 4). Drugima možda nedostaje opće znanje o rasponu i vrsti tehnoloških proizvoda i usluga koji su dostupni (Ward i dr., prema Delello, McWhorter, 2015, 4). Osim toga, iako *ICT* može biti sredstvo za povezivanje starijih osoba s prijateljima, članovima obitelji i širom zajednicom, mnogi stariji ljudi jednostavno nemaju vještine potrebne za povezivanje putem e-pošte, društvenih medija i drugih elektroničkih kanala za komunikaciju (Delello, McWhorter, 2015, 4).

Prema izvješću Pew Research Center, korištenje tehnologije je u porastu, ali za one starije koji idu *online*, 56% njih treba pomoć za korištenje društvenih mreža (SNS) kao što su Twitter ili Facebook (Smith prema Delello, McWhorter, 2015, 4). Zapravo, u izvješću je također dokumentirano da su seniori koji pristupaju SNS stranicama oni koji se često druže s drugima osobno, *online* ili telefonom u usporedbi s onima koji ne koriste SNS. Starije osobe su često nervozne zbog korištenja računalnih tehnologija, uključujući mobilne uređaje i Internet. Prema Alvseikeu i Brønnicku, ova nelagodnost može biti djelomično posljedica uspjeha ili neuspjeha u korištenju tehnologije u prošlosti. Također, mnoge starije osobe

jednostavno ne vide osobne koristi za njih (Alvseikeu, Brønnickuprema Delello, McWhorter, 2015, 4). U internetskoj studiji Pew, istraživači su otkrili da za 48% odraslih koji ne koriste Internet, mnogi „često ne osjećaju potrebu da ga isprobaju, neki su oprezni s tehnologijom, a drugi su nezadovoljni onim što su čuli o *online* svijet”(Zickuhr, Smith prema Delello, McWhorter, 2015, 4).

Veće stranice društvenih medija kao što su Facebook i Twitter više nisu rezervirani za mlade ljude, a sve više generacije srebrnih surfera sada koriste takve platforme, od ažuriranja onoga što njihovi unuci rade, do uključivanja u političke rasprave. U doba u kojem različiti članovi jedne obitelji često žive daleko međusobno, možda čak iu različitim zemljama, društveni mediji mogu učiniti mnogo toga da ih spoje. Sa svim vrstama softvera za video pozive kao što je Skype i FaceTime koji su sada dostupni i koji omogućuju osobama sa sjedištem u bilo kojem dijelu svijeta da kontaktiraju drugu osobu sa sjedištem u bilo kojem drugom dijelu svijeta, doista nema izgovora da se tehnologija ne koristi za komunikaciju s vašim najmiliji. Takvi softverski paketi lako se prijavljuju i koriste, a srebrne surfere čine da se osjećaju kao da sjede u istoj sobi s osobom s kojom komuniciraju.⁴

Većina starijih osoba u Velikoj Britaniji nikada nisu koristili Internet, pokazalo je istraživanje. Bilo je 3,24 milijuna ne-korisnika u dobi od 75 godina i više, prema Uredu za nacionalnu statistiku stariji ne-korisnici su činili 43% od 7,63 milijuna ljudi koji nikada nisu koristili Internet. Unutar demografske skupine, starije žene su također manje vjerojatno da će koristiti Internet nego muškarci. Osobe s invaliditetom bile su još jedna demografska skupina koja je koristila Internet. U trećem tromjesečju bilo je 3,89 milijuna odraslih osoba s invaliditetom koje nikada nisu koristile internet. To predstavlja 33% osoba s invaliditetom i nešto više od polovice od 7,63 milijuna odraslih koji nikada nisu koristili Internet.⁵

Popis stanovništva u SAD-u i Nacionalni centar za zdravstvenu statistiku izvijestili su da je 76% starijih osoba samoukih korisnika Interneta, a gotovo polovica (46%) je surfala više od pet godina (Greenspan prema Gatto, Tak, 2008, 800). Od starijih vlasnika računala 70% prijavljuje pristup Internetu od kuće. Projekt Pew Internet i American Life koji je ispitivao starije odrasle osobe u 2000. godini i ponovno 2004. godine otkrio je da se korištenje Interneta od strane „žičara“ drastično povećalo tijekom tog razdoblja. Vrijeme provedeno na mreži kreće se od 3 do 10 ili više sati tjedno, u prosjeku 5 sati tjedno. Starije

---

⁴ <https://www.silversurfers.com/technology/internet-technology/how-the-older-generation-are-becoming-tech-savvy/>

⁵ <https://www.silversurfers.com/technology/internet-technology/most-elderly-never-use-internet/>

osobe imaju pristup Internetu i odlaze na Internet za pristup prijateljima. Žele naučiti koristiti Internet i jednom su on-line jednako oduševljeni kao i mlađi korisnici (Fox; Vanderwerker, Perigerson; White i dr. prema Gatto, Tak, 2008, 803). Za razliku od mlađih korisnika, starije osobe ne uzimaju vrijeme daleko od interakcije licem u lice s drugima (Moody prema Gatto, Tak, 2008, 803). Umjesto toga, smanjuju uporabu televizije i radija i vide Internet kao zamjenu za knjižnicu. Oni obično ne posjećuju web-lokacije masovnih medija, već koriste tražilice za navigaciju do mjesta od interesa (Hilt, Lipschultz prema Gatto, Tak, 2008, 803).

E-pošta je omiljena računalna aktivnost u 55 i starijoj dobnoj skupini koja ga koristi za društveni kontakt putem osobne korespondencije (Fox; Hilt, Lipschultz; Mann i dr.; Nahm; Saunder; SeniorNet prema Gatto, Tak, 2008, 803). Gotovo svi stariji korisnici Interneta poslali su i primili e-poštu. Zapravo, 94% starijih korisnika Interneta poslalo je ili primilo e-poštu u usporedbi s 91% korisnika Interneta svih dobi (Fox prema Gatto, Tak, 2008, 803). Starije osobe koriste računalnu tehnologiju za komunikaciju s obitelji i prijateljima putem e-maila, uživajući u računalnom softveru za zabavu i pretražujući internetske stranice za informacije o osobnim problemima i zdravlju. Međutim, malo toga znamo o tim korisnicima ili o prednostima i preprekama na koje nailaze (Gatto, Tak, 2008, 803).

Clarkova studija utvrdila je da su prepreke korištenju računala i Interneta povezane s osobnim i drugim ograničenjima. Na primjer, starije osobe osjećaju da je komunikacija ograničena jer svi odgovori moraju biti upisani, što ne dopušta duge i detaljne razgovore. Drugi su izjavili da nisu pristupili internetskim stranicama ili chat sobama jer nisu imali povjerenja u stranice i nisu htjeli odvojiti vrijeme za razvoj tog povjerenja. Također su rekli da su njihovi osjećaji povrijeđeni ako ih se ne vidi u sobi za razgovor (Clark prema Gatto, Tak, 2008, 803). Objavljeno je da je socijalna podrška glavna prednost *online* komunikacije s prijateljima, obitelji i pratiocima (Bradley, Poppen; Bruck; Clark prema Gatto, Tak, 2008, 803). Korištenje računala za zabavu, Internet za informacije i e-pošta za komunikaciju pomaže starije osobe osjećaju se manje izolirane i usamljene (Clark; Fogel i dr.; Nahm, Resnick prema Gatto, Tak, 2008, 803). Profesionalci koji podučavaju i skrbe za starije osobe moraju biti svjesni karakteristika starijih korisnika računala i njihovih stvarnih i percipiranih prepreka i prednosti korištenja računala, Interneta i e-pošte kako bi se obrazovanje i intervencije prilagodili ovoj populaciji (Gatto, Tak, 2008, 803).

Korištenje e-pošte za povezivanje s drugima bilo je omiljena aktivnost koju su spomenuli ispitanici. Kada su upitani da navedu tri pozitivne stvari koje su percipirali u vezi s korištenjem Interneta, više od 30% je navelo e-poštu i komunikaciju s drugima. Zadovoljstvo

njihovim iskustvom učenja, instruktorima i poukom povećalo je samopouzdanje, samopoštovanje i samopoštovanje starijih osoba. Gotovo polovica tih ispitanika izjavila je da su zadovoljni količinom, raspoloživošću, lakoćom i brzinom pristupa informacijama na mreži kao jedan od pozitivnih aspekata Interneta. Nekoliko je ispitanika navelo zadovoljstvo ažuriranim i aktualnim dostupnim informacijama. Aktivnosti koje najčešće navode starije osobe uključile su *online* financijske usluge, zabavu, kupovinu (kupovinu i prodaju) te putne aranžmane i informacije. Drugi su uživali u zabavi koju su nudili računalo i Internet. Nekoliko ispitanika izjavilo je da su se na poslu učili vještinama rada na računalu ili volonterskim dužnostima. Drugi su bili samouki ili podučavani od strane prijatelja ili rodbine. Dok je većina ispitanika uživala u vremenu provedenom u radu s računalom i Internetom, često su bili frustrirani iskustvima učenja ili korištenjem računalne opreme i internetskih značajki (Gatto, Tak, 2008, 805).

Neki ispitanici su također izrazili frustraciju zbog duljine vremena potrebnog za učenje kompjuterskih vještina i nedostatka vremena za poučavanje kod kuće. Drugi izvori frustracije uključuju računalnu opremu ili internetske značajke. Polovica je izjavila da su spam, skočni prozori, reklame, neželjene poruke e-pošte i pornografija najveći izvor frustracije za njih. Drugi su govorili o frustraciji povlačenjem informacija ili problemima s ponovnim pronalaženjem prethodno dohvaćenih informacija. Fizička i mentalna ograničenja spriječila su ove starije osobe da češće ili duže koriste računalo. Također, otprilike jedna trećina je izjavila da je nedostatak znanja ili vještina na računalu ograničio njihovo uživanje u ovoj tehnologiji (Gatto, Tak, 2008, 806).

Do 1990-ih godina većina starijih osoba bila je povezana s informacijskim tehnologijama, uključujući korištenje osobnih računala i pristupa Internetu, ali njihov interes trenutno raste (Grimes prema Celer, Jánská, 2017,128). Broj starijih osoba koje koriste Internet postupno raste od 1999. godine, o čemu svjedoči istraživanje Pew Research Centra, koje je zabilježilo naglo globalno povećanje korištenja Interneta među starijim osobama 2000. i ponovo 2004. godine (Ruggiero; Fox prema Celer, Jánská, 2017,128). Ryan tvrdi da je najveće povećanje korištenja Interneta bilo među starijim osobama u dobi od 55 do 64 godine, sa 63% u 2009. na 71% u 2011. (Ryan prema Celer, Jánská, 2017,128). Ovu činjenicu potvrdilo je i istraživanje koje je 2010. provela britanska tvrtka Ofcom, otkrivajući da se 69% osoba u dobi od 55 do 64 godine povezuje s Internetom; u dobnoj skupini od 65-74 godine broj onih koji se povezuju pao je na 51%, a u skupini 75+ manje od četvrtine (23%) ispitanika je bilo *online*. Primjena Interneta od strane starije populacije imala je sličnu tendenciju u SAD-u (Ofcom prema Celer, Jánská, 2017,128).

U 2014. godini 47% osoba starijih od 65 godina izjavilo je da ima širokopojasni pristup Internetu kod kuće. U 2012. godini ta je brojka iznosila 39%, au 2008. samo 19% (Smith prema Celer, Jánská, 2017, 129). Rezultati istraživanja pokazuju da starije osobe koriste Internet uglavnom kod kuće, u dobi od 55 do 65 godina, i na poslu. Prema istraživanjima Clarka, Whitea i dr., Shapira i dr., Suma i dr., te Sabur i dr., starije osobe preferiraju Internet u komunikaciji - uglavnom u potrazi za informacijama, za zabavu, ali i za kupovinu i stvaranje novih društvenih kontakata (Clark; White i dr.; Shapir i dr.; Sum i dr.; Sabur i dr. prema Celer, Jánská, 2017, 129). U svojoj studiji Bosch i Currin tvrde da osobe starije od 65 godina obično traže opće informacije pomoću Google tražilice (Bosch, Currin prema Celer, Jánská, 2017, 129).

Podaci Eurostata (2015) potvrđuju da osobe u dobi od 55 do 74 godine koriste Internet uglavnom za čitanje vijesti. Osim komunikacije putem e-maila, većina korisnika Interneta u dobnj skupini od 55 do 74 godine traži informacije o robi i uslugama ili čita *online* vijesti. U 2012. Eurostat je naveo da je 42% stanovništva EU-a u dobi od 55 do 74 godine povezano s Internetom barem jednom tjedno - što je rjeđe nego među mlađim osobama (Seybert prema Celer, Jánská, 2017, 129).

Postotak starijih osoba koje koriste Internet znatno se povećao posljednjih godina, što se također pretpostavlja u studiji. Na temelju te pretpostavke, cilj je bio analizirati korištenje Interneta od strane osoba starih 55 godina i više, u smislu odabranih demografskih obilježja. Prvo, varijable su definirane na temelju mjesta pristupa, učestalosti i uspjeha korištenja Interneta, kao i prirode tražene informacije. Te su informacije zatim ispitane u odnosu na dobnu skupinu starijih osoba, njihov društveni status, obrazovanje i njihovu povezanost s ljudima u njihovom kućanstvu. Stopa uspješnosti upotrebe Interneta određena je udjelom uspješnih pretraživanja informacija na Internetu. Na temelju tih varijabli, napravljena je pretpostavka da stupanj obrazovanja ispitanika i njihov status nemaju utjecaja na vrstu informacija dobivenih s Interneta. Drugi je cilj bio utvrditi postoji li povezanost između učestalosti korištenja Interneta za određenu svrhu (zabava, obrazovanje, traženje informacija i komunikacija) i dob ispitanika (Celer, Jánská, 2017, 130).

Korištenje Interneta omogućuje starijim osobama da ostanu u kontaktu s drugima i komuniciraju sa svojim društvenim vezama. Primjerice, e-pošta je učinkovitija od osobne ili telefonske komunikacije za olakšavanje redovitog kontakta s obiteljskim i prijateljskim mrežama. Bogatstvo istraživanja pokazuje da korištenje *ICT*-a može pomoći starijim osobama da održe kontakt s društvenim vezama, a odnosi se odvijaju i *online* i *offline*. Korištenje Interneta također može smanjiti utjecaj geografske udaljenosti za starije osobe, pri

čemu raspršene obitelji sve više koriste Internet kao primarni kanal kroz koji održavaju generacijske veze. Starije odrasle osobe zaostaju za mlađim dobnim skupinama kada koriste Internet. Korištenje stranica za društveno umrežavanje (SNS) jedna je od Internetskih aplikacija koja je porasla među starijim osobama u posljednjih nekoliko godina, a nešto više od jedne trećine korisnika Interneta je aktivno na SNS-ovima. Često izvještavaju o tome kako bi ostali u kontaktu s članovima obitelji. Međutim, e-pošta je primarni kanal kroz koji se odvija *online* komunikacija za starije odrasle korisnike, a 86% ih koristi (Cotten i dr., 2013, 1).

Kada starije osobe uspiju prijeći digitalni jaz, čini se da će odlazak na Internet postati uobičajeni dio njihovih života. Da li korištenje Interneta povećava ili smanjuje društvenu izolaciju nije jasno. Iako su brojna istraživanja pokazala da je korištenje Interneta u korist smanjenju društvene izolacije i usamljenosti, druga su istraživanja pokazala da je korištenje Interneta od male koristi ili je uopće nema. Različiti su istraživači otkrili da je korištenje Interneta povezano s smanjenjem društvene izolacije i usamljenosti ili da je povezano s povećanjem socijalne povezanosti. Korištenje Interneta također je pokazalo da obogaćuje živote izoliranih starijih odraslih osoba, a neke starije osobe navode niži doživljeni stres života kao rezultat upotrebe *ICT*-a. Isto tako, pokazale su se pozitivne asocijacije između korištenja Interneta i percepcije samoeфикаsnosti (Cotten i dr., 2013, 2).

Kao što su Cotten i dr. pokazali, istraživači moraju ići dalje od jednostavnih mjera korištenja Interneta; oni također moraju ispitati vrstu, količinu, vremenski raspored i funkciju korištenja jer oni mogu utjecati na ishode na različite načine. Iako postoji mnogo dokaza koji upućuju na to da korištenje Interneta može biti korisno za starije osobe u prevladavanju društvene izolacije ili usamljenosti, potrebno je više istraživanja, osobito među starijim osobama u zajednicama za stalnu skrb. Svrha ove studije bila je ispitati je li učestalost korištenja Interneta kod starijih odraslih osoba u staračkim domovima povezana s percepcijama usamljenosti, percipirane društvene izolacije i korisnosti Interneta u utjecaju na količinu i kvalitetu komunikaciju s društvenim mrežama (Cotten i dr., 2013, 3).

Starije odrasle osobe čine najbrže rastuću skupinu korisnika Interneta, a očekuje se da će se taj trend nastaviti kako se troškovi informacijske i komunikacijske tehnologije smanjuju i kao tehnološki pametna dob generacije (Sum i dr., prema Erickson, Johnson, 2011, 198). Prediktori uporabe Interneta u kasnijem životu uključuju:

1. visoko obrazovanje i veći prihod (Charness, Boot; Wright, Hill prema Erickson, Johnson, 2011, 198);

2. pozitivni stavovi prema računalima i Internetu (Wagner i dr., prema Erickson, Johnson, 2011, 198);
3. visoka računalna samoefikasnost i niska računalna anksioznost (Czaja i dr., prema Erickson, Johnson, 2011, 198);
4. dobro fizičko zdravlje (Kaye prema Erickson, Johnson, 2011, 198);
5. kognitivno funkcioniranje (Czaja i dr., prema Erickson, Johnson, 2011, 198)

Oko 45 posto odraslih u Kanadi u dobi od 65 do 74 godine je *online*, dok je 21 posto osoba starijih od 75 godina na Internetu. Većina starijih odraslih koji koriste Internet to rade svakodnevno ili tjedno i provode najmanje pet sati tjedno na mreži (*Statistics Canada*; Sum i dr., prema Erickson, Johnson, 2011, 198). Međutim, opseg korištenja Interneta u kasnom životu varira među dobnim skupinama. Generacija *baby booma* obično provodi više vremena na Internetu nego starije odrasle osobe koje su rođene prije ove skupine (*Statistics Canada* prema Erickson, Johnson, 2011, 198).

Kako se izvješćuje, starije osobe sudjeluju u istim *online* aktivnostima kao i mlađe odrasle osobe, ali u različitoj mjeri (Wagner i dr., prema Erickson, Johnson, 2011, 199). Komunikacijska upotreba Interneta, kao što su e-pošta, razmjena izravnih poruka i mrežne zajednice, osobito je popularna za starije osobe, uglavnom zbog pomaganja održavanja obiteljskih odnosa i omogućavanja socijalne podrške (Thayer, Ray prema Erickson, Johnson, 2011, 199). U usporedbi s internetskom komunikacijom, starije osobe koriste Internet da bi tražile informacije rjeđe (Wagner i dr.; Wright, Hill prema Erickson, Johnson, 2011, 199). Ipak, *online* informacije koje se posebno odnose na fizičko zdravlje obično traže starije osobe u pokušaju donošenja bolje informiranih odluka (Flynn i dr., prema Erickson, Johnson, 2011, 199). Starije odrasle osobe također se bave *online* aktivnostima u slobodno vrijeme, kao što su igranje igara, slušanje glazbe i gledanje televizije, iako rjeđe od *online* komunikacije i primjene informacija (Sum i dr., prema Erickson, Johnson, 2011, 199). S obzirom na to koliko su digitalne tehnologije revolucionirale mnoge dnevne funkcije (Arnaldi i dr., prema Erickson, Johnson, 2011, 199), uloga Interneta u kasnoj odrasloj dobi je sve veća zabrinutost (Erickson, Johnson, 2011, 199).

Internet za komunikacijske svrhe (npr. e-pošta i *online* zajednice) pozitivno je povezan sa socijalnim aspektima dobrobiti u kasnom životu, kao što su percepcije socijalne podrške. Wright je anketirao starije korisnike Interneta i ustanovio da su oni koji su često sudjelovali u internetskim zajednicama doživjeli manje životnog stresa i bili su zadovoljniji mrežama podrške od onih koji su nerijetko sudjelovali u internetskim zajednicama (Wright prema Erickson, Johnson, 2011, 199). Czaja i dr. pokazali su da su uvjerenja o samostalnoj

učinkovitosti specifična za računalne vještine značajan prediktor korištenja tehnologije među starijim odraslim osobama. Može se dogoditi da je opći osjećaj samoeфикаsnosti povezan s korištenjem Interneta od strane starijih osoba u tome što vjerovanja u učinkovitost mogu povećati vjerojatnost da će starija osoba naučiti nove vještine kao što je korištenje Interneta. Nasuprot tome, stariji korisnici Interneta mogu se osjećati ovlaštenijim ili učinkovitijim zbog pristupa velikim količinama informacija na mreži i jednostavnosti pristupa društvenim mrežama (Czaja i dr. prema Erickson, Johnson, 2011, 199).

Prilagođeno iz skala koje je razvio Johnson, korištenje Interneta izmjereno je s 12 upitnika. Jedna stavka procjenjuje učestalost korištenja Interneta: nikad, mjesečno, tjedno, ili svaki dan. Procijenjeno je i trajanje korištenja Interneta: nikad, manje od jedne godine, od jedne do pet godina i više od pet godina. Preostalih 10 stavki upitnika o korištenju Interneta ispitalo je opseg korištenja Interneta u svrhu komunikacije (e-pošta, chat sobe, instant poruke i *online* zajednice), pristup informacijama (tražilice, pristup javnim i privatnim informacijama) i zabavu (glazba, filmovi, igre) (Erickson, Johnson, 2011, 201).

Postotak korisnika Interneta među osobama starijim od 60 godina i dalje je znatno manji nego među mlađim dobnim skupinama (20% - 50% naspram 70% - 90%), a *online* seniori i dalje su više muškarci nego žene i imaju više obrazovanje i viši dohodak od *offline* seniora, ali njihov broj raste svake godine (BoultonLewis i dr.; Pew Internet, American Life prema Nimrod, 2010, 383). Diskurs „srebrnog surfera“ pojačava ideju da starije osobe mogu imati koristi od informacijskih i komunikacijskih tehnologija (*ICT*) na različite načine. Prethodna istraživanja identificirala su mnoštvo korisnih *ICT*-a za starije osobe. Glavne opisane funkcije su (Cody i dr.; Iyer, Eastman; Kiger; Jung; Opalinski; Pew Internet, American Life; White i dr.; White, Weatherall; Xie prema Nimrod, 2010, 383):

1. komunikacijski medij - *ICT* se koristi za održavanje SN-ova s obitelji i prijateljima, kao i alat za stjecanje novih prijatelja i pomoć u uklanjanju geografskih i transportnih ograničenja;
2. izvor informacija - povećan pristup tekuće poslove, zdravstvene i medicinske informacije, informacije o potrošačima, *online* tečajeve i tako dalje;
3. alat usmjeren na zadatke (npr. kupovina, financijsko upravljanje i planiranje putovanja);
4. slobodno vrijeme aktivnosti - starije osobe koriste mnoge aktivnosti u slobodno vrijeme koje nudi web, kao što su obiteljska stabla, fotoalbumi, igre i virtualni hobiji

Osim praktične koristi od korištenja Interneta, čini se da ima snažan utjecaj na dobrobit starijih osoba. Učenje kompjuterskih i internetskih vještina povećava osjećaj neovisnosti (Henke prema Nimrod, 2010, 384) i stvara proces osnaživanja (prijelaz iz bespomoćnosti u kontrolu i iz pasivnosti u aktivnost) kao rezultat moći promjene i snage znanja (Fuglsang prema Nimrod, 2010, 384). Sudjelovanje u virtualnom svijetu, prema Furlongu, vjerojatno će ojačati samopouzdanje i samopouzdanje starijih ljudi (Furlong prema Nimrod, 2010, 384). Unatoč svemu, neke studije pokazuju da korištenje računala uopće nije pokazalo nikakav utjecaj na dobrobit starijih osoba. Prema istraživačima, pristranost je uzrokovana nepodjeljenjem učinaka korištenja računala i učinaka procesa obuke (Dickinson, Peter; Gilleard i dr.; Slegers i dr. prema Nimrod, 2010, 384).

U skladu s Johnsonom, ocjene sudionika od 10 specifičnih stavki za korištenje Interneta zbrojene su kako bi odražavale ocjenu za tri kategorije ponašanja na Internetu, uključujući (Erickson, Johnson, 2011, 202-203):

1. komunikaciju (e-pošta, *online* zajednice, instant poruke i chat),
2. pristup informacijama (tražilice, javni i privatni pristup informacijama),
3. zabavu (filmove, glazbu i igre)

Korištenje Interneta ima značajnu vrijednost za starije osobe. McConatha je utvrdio da korištenje Interneta ima neke prednosti za stanovnike domova za njegu koji su podučavani da koriste ovu tehnologiju, uključujući povećanu razinu zadovoljstva životom, mentalno funkcioniranje, aktivnosti svakodnevnog života i smanjenu razinu depresije (McConatha prema Sum i dr., 2008, 205). Prema Adlerovom izvješću na SeniorNet-u, američkom *web*-mjestu, više od polovice korisnika Interneta potrošilo je manje od 2 sata tjedno na Internetu, 36% je bilo na mreži 3 do 10 sati tjedno, dok je 5% potrošilo više od 10 sati tjedno na Internetu (Adler prema Sum i dr., 2008, 205). Međutim, rezultati ankete odraslih starijih od 50 godina provedenih na SeniorNet-u tijekom 3 mjeseca 2002. godine pokazali su da je 7% sudionika izjavilo da su manje od 5 sati tjedno proveli na Internetu, 25% su bili *online* 5 - 9 sati, a 33% je bilo *online* 10 - 19 sati, a 34% ih je prijavilo 20 sati ili više. Četrdeset i jedan posto sudionika izjavilo je da je koristilo Internet između 2 - 5 godina, a 46% ih je koristilo preko 5 godina (SeniorNet prema Sum i dr., 2008, 205). Ovi rezultati pokazuju da je od 1996. do 2002. godine došlo do velikog povećanja učestalosti korištenja Interneta među starijim korisnicima (Sum i dr., 2008, 205).

Druga istraživanja u ovom području sugeriraju da učenje korištenja računala može povećati samopouzdanje, sposobnost učenja i zadržavanje pamćenja starijih osoba. Istraživanje koje je proveo Xie pokazalo je da internetsko učenje i korištenje od strane starijih

Kineza čini njihov život nakon umirovljenja smislenijim, te razvija njihove samoevaluacije i stavove drugih ljudi o njima (Xie prema Sum i dr., 2008, 205). U literaturi postoji snažna diskusija o tome dovodi li Internet do veće komunikacije i razmjene informacija među ljudima, te na taj način potiče društvenu povezanost i smanjuje socijalnu izolaciju, ili smanjuje društvenu aktivnost te stoga ugrožava društveni život. Jedan argument potiče: ako ljudi provode više vremena koristeći Internet, koje se druge aktivnosti odustaju? Nasuprot tome, može se tvrditi da korištenje Interneta ne znači nužno da je pojedinac sam. U stvarnosti, to može pomoći društvenoj aktivnosti koja zamjenjuje inače slabu interakciju ili privatnu aktivnost (Mellori dr. prema Sum i dr., 2008, 205).

U studiji o korištenju Interneta od strane starijih osoba, Wright, razlikovao je mrežu podrške, tj. pojedince kojima se stariji mogu okrenuti kada su napeti ili pod pritiskom, i mrežu prijateljstva - ljude kojima jedan okreće se kako bi uživali i ugodno proživjeli vrijeme. Nalazi njegove studije pokazali su da su starije osobe putem Internetske mreže radije razvijale prijateljstva nego podržavale odnose. Štoviše, oni koji su tjedno uložili više vremena u komunikaciju putem Interneta pokazali su više zadovoljstva virtualnom zajednicom koju su stvorili od onih koji su manje vremena provodili u komunikaciji putem Interneta. S druge strane, ispitanici koji manje komuniciraju u virtualnom svijetu izrazili su relativno više zadovoljstva svojim stvarnim mrežama podrške u materijalnom svijetu nego svojim virtualnim vezama u *cyber*-prostoru. Osim toga, Wright tvrdi da prijateljstvo na internetskoj mreži omogućuje starijim osobama da se vežu za različite skupine. Time stvaraju i razvijaju odnose ne samo s drugim starijim osobama, već i članovima različitih podrijetla i različitih generacija. Širenje međuljudskog okruženja starijih osoba pomoću virtualnih zajednica omogućuje im da se osjećaju više integrirani u društvo (Wright prema Blit-Cohen, Litwin, 2004,388). Nahm i Resnick navode da korištenje Interneta i e-pošte može poboljšati kvalitetu života starijih osoba osiguravajući novu vezu s vanjskim svijetom. Internet ima sposobnost stvaranja virtualnih društvenih mreža koje prelaze generacije i uključuju članove obitelji, prijatelje ili druge osobe. Osim toga, starijim osobama je potrebna široka paleta korisnih informacija (zdravlje, putovanja i hobiji) koje mogu dobiti putem Interneta (Nahm, Resnick prema Blit-Cohen, Litwin, 2004,388).

Cody i dr. ispitali su nekoliko aspekata korištenja Interneta oko 300 starijih stanovnika u Kaliforniji. Ispitanici studije su pohađali tjedni program obuke namijenjen starijim učenicima. Oni koji su stekli potrebne vještine za korištenje Interneta izvijestili su o višim razinama društvene povezanosti, višim razinama percipirane socijalne podrške i općenito pozitivnijim stavovima prema starenju. Također je pronađena pozitivna povezanost

između vremena provedenog na mreži, s jedne strane, i računalne učinkovitosti i pozitivnih stavova prema starenju, s druge strane (Cody i dr. prema Blit-Cohen, Litwin, 2004,388).S obzirom na širok raspon nalaza u vezi s ulogom *cyber*-prostora u povećanju ili ograničavanju društvenog kapitala, s jedne strane, te ograničenom sudjelovanju starijeg stanovništva u svijetu *cyber*-tehnologije, s druge strane, Blit-Cohen i Litwin nastojali su bolje razumjeti prethodnike i posljedice sudjelovanja starijih u *cyber*-prostoru. Posebno su željeli pojasniti je li pristup računalima i računalnim mrežama pridonio uključivanju starijih osoba kao aktivnog segmenta društva. Sukladno tome, nastojali su razjasniti je li *cyber*-sudjelovanje starijih odraslih osoba povećalo svoj društveni kapital (Blit-Cohen, Litwin, 2004,388).

3.1 *Cyber*

Središnja briga istraživanja koje provode Blit-Cohen i Litwin uključuje sudjelovanje starijih osoba u svijetu *cyber*-prostora (Blit-Cohen, Litwin, 2004, 386).Sudjelovanje u *cyber*-prostoru može biti u rasponu od samostalnog korištenja osobnog računala, kao u računalnim igrama, preko asinkronih komunikacija i pretraživanja informacija, kao što je slanje e-pošte, do sinkronizirane razmjene, kao što su višekorisnički razgovori na Internetu (Weinberg i dr. prema Blit-Cohen, Litwin, 2004, 386). U *cyber*-prostoru, ljudi svih dobi mogu tražiti nove informacije i širiti vlastite ideje drugima, mogu steći nove društvene veze i odbaciti stare želje, a mogu poboljšati postojeći identitet ili uspostaviti novi (Rheingold prema Blit-Cohen, Litwin, 2004, 386).

Cyber-prostor je višedimenzionalan i umjetan i predstavlja pretposljednji izraz „virtualne stvarnosti“. Istovremeno, to je upravo područje modernog društva u kojem se sve više mijenja društveni kapital (Talmud, Meschprema Blit-Cohen, Litwin, 2004, 386). Dakle, sudjelovanje u *cyber*-prostoru može postati glavno sredstvo i primarna mjera pripadnosti i uključenosti zajednice u 21. stoljeću (Wrightprema Blit-Cohen, Litwin, 2004, 386). Sudjelovanje starijih osoba u sadašnjoj „kibernetičkoj revoluciji“ važna je tema za analizu. S jedne strane, starije osobe imaju mnogo koristi od komunikacije putem računala. Budući da putovanje kroz *cyber*-prostor ne zahtijeva fizički pokret, starije osobe mogu održavati virtualne društvene mreže iz svojih domova. Štoviše, kompjutorska komunikacija je bezvrijedna, budući da sudionici nisu tipkani prema fizičkom izgledu (Featherstoneprema Blit-Cohen, Litwin, 2004, 386). Stariji *cyber* sudionici mogu se opredijeliti po dobi kao sredstvo za regrutiranje novih društvenih veza, ili ne, kako žele (Blit-Cohen, Litwin, 2004, 386).

Cyber-komunikacija nije vezana vremenom ili mjestom (Foster i dr. prema Blit-Cohen, Litwin, 2004, 386). Sudionici mogu sudjelovati u računalnim igrama, pretraživanju informacija i razgovorima u bilo koje doba dana ili noći. Umirovljenici s povećanjem neobaveznog vremena mogu iskoristiti vremensku fleksibilnost *cyber*-mehanizma za njihovu jedinstvenu korist. Paradoksalno je, međutim, da je starija skupina vrlo vjerojatno da će biti podložna *cyber*-sudjelovanju. Pojava računalne tehnologije u svakodnevnom životu dogodila se nakon što su se mnogi stariji ljudi već povukli s posla (Czaja, Sharit, Temple, Gavillet prema Blit-Cohen, Litwin, 2004, 386). Za mnoge od njih, računala su još uvijek nepoznati entitet. Što se tiče *cyber*-stručnosti, starija skupina može biti izgubljena generacija. Stjecanje računalnih vještina od strane starijih osoba zahtijeva novo učenje nepoznatog mehanizma. Pronalaženje i stjecanje pristupa odgovarajućim mogućnostima u zajednici za učenje računalnih vještina može biti velika poteškoća. Još jedna prepreka za stjecanje kompetentnosti računala proizlazi iz mogućih prepreka za učenje koje se pripisuju kasnijem životu (Hummert i dr. prema Blit-Cohen, Litwin, 2004, 386). Stariji ljudi ponekad se smatraju sporim u usvajanju novih tehnologija. Budući da sudjelovanje u kibernetičkom prostoru postaje sve važniji aspekt modernog društva, ključno je razmotriti dostupnost starijih osoba ovoj pojavi. Posebno je važno razumjeti kako starije osobe vide *cyber*-revoluciju i koji je njen utjecaj na njihov život (Blit-Cohen, Litwin, 2004, 386).

Kibernetička revolucija pruža mnoge nove mogućnosti za starije osobe. Jedna od njih su *online* zajednice koje su posvećene starijim osobama. Nimrodova nedavna istraživačka studija otkrila je da je jedna od glavnih značajki tih zajednica vrlo živahna kultura zabave. Stoga su najaktivnije teme (tokovi postova koji se odnose na istu temu i isto radno mjesto), koje se sastoje od tisuća postova, one koje sadrže društvene igre, viceve i smiješne priče. Koristeći netnografski pristup, studija predstavljena u članku imala je za cilj istražiti kulturu zabave u internetskim zajednicama seniora i ispitati različite društvene fenomene povezane s ovim novim oblikom mrežne komunikacije, s namjerom crtanja pretpostavki s obzirom na potencijalni utjecaj zajednica na uspješno starenje (Nimrod, 2011, 226).

Unapređenje računalnih tehnologija i kibernetička revolucija starijim osobama pruža mnoge nove mogućnosti za opuštanje općenito i za igru posebno. Zbog digitalnog jaza, postotak korisnika informacijskih i komunikacijskih tehnologija (ICT) među osobama u dobi od 60 godina i više još uvijek je znatno niži od onih među mlađim dobnim skupinama (Kiel prema Nimrod, 2011, 227). U Sjedinjenim Državama, na primjer, samo 42% ljudi u dobi od 65 godina i više koristi Internet. Pored svoje instrumentalne funkcije kao izvora informacija i alata orijentiranog na zadatke, starije osobe koriste informacijsko komunikacijske tehnologije

za održavanje društvenih mreža s obitelji i prijateljima, kao i za stjecanje novih prijatelja, te pomažu u uklanjanju geografskih i transportnih ograničenja (Nimrod, 2011, 227).

3.2 Netnografija

Netnografija je istraživačka metoda ukorijenjena u literaturi o *cyber*-kulturi, koja je istu definirala kao kulturu koja je nastala korištenjem računalnih mreža za komunikaciju, zabavu ili poslovanje. To je „nova kvalitativna metodologija istraživanja koja prilagođava tehnike etnografskih istraživanja studiranju kultura i zajednica koje se pojavljuju putem računalno posredovane komunikacije“ (Kozinets prema Nimrod, 2011, 229). Netnografija se temelji na promatranjima tehnološki posredovanih interakcija u mrežnim mrežama i zajednicama i kulturi (ili „*cyber*-kulturi“) koja se dijeli između njih i među njima (Hine; Mann, Stewart prema Nimrod, 2011, 229).

Primijenjena u raznim disciplinama i brojnim istraživanjima, netnografija je osvijetlila mnoga društvena pitanja. Na primjer, autor McLelland koristio ga je za ispitivanje zajednica gay muškaraca u Japanu. Otkrio je da Internet pruža jedinstvenu priliku za izgradnju odnosa između pojedinaca koji su inače deterritorijalizirani, dijasporiski i transnacionalni (McLelland prema Nimrod, 2011, 229). Drugi primjer je studija Fay, koja je istraživala feminističku mrežnu mrežu. Pokazala je kako on-line povezanost, zajedno s diferenciranim razumijevanjem mobilnosti i akademskog feminizma, oblikuje pripadnost u kontekstu transnacionalne feminističke mreže. Iako se radi o kvalitativnoj i interpretativnoj istraživačkoj metodologiji koja prilagođava tradicionalne tehnike etnografskog istraživanja, razlikuje se od tradicionalnih pristupa s četiri različita obilježja. Prvo, uglavnom se temelji na objavljenim tekstovima. Drugo, on promatra ponašanje pojedinih ljudi u interakciji, ali pojedinci ostaju nevidljivi. Treće, često se oslanja na arhive, jer se *online* komunikacije obično spremaju. Naposljetku, ispituje se jedinstveni oblik privatnih interakcija koje se odvijaju u javnom prostoru (Fay prema Nimrod, 2011, 229).

Netnografija uglavnom ostavlja većinu specifičnosti prilagodbe pojedinom istraživaču. Istraživač može odlučiti proučavati istraživane zajednice pomoću participativnog pristupa koji je bliži tradicionalnim etnografskim standardima. Ipak, studija može biti i čisto opservacijska u kojoj je istraživač „vrebac“ koji samo promatra on-line komunikaciju, ali ne sudjeluje aktivno u njemu (Kozinets prema Nimrod, 2011, 230). Prednost neprimijećenih opažanja je da oni osiguravaju da dinamika i ponašanja u ispitivanim mrežnim zajednicama nisu pod utjecajem prisutnosti istraživača (Dholakia, Zhang prema Nimrod, 2011, 230).

Netnografija predlaže korištenje posebnih postupaka, uključujući: (a) ulaz: uspostavljanje istraživačkih pitanja i identifikaciju prikladnih internetskih stranica za istraživanje; (b) prikupljanje podataka: izravno kopiranje tekstova iz računalno posredovanih komunikacija i opažanja zajednice i njezinih članova, interakcije i značenja; i (c) analiza i interpretacija: klasifikacija, analiza kodiranja i kontekstualizacija komunikacijskih djela (Kozinets; Langer, Beckman prema Nimrod, 2011, 230). Studija je ispitivala podatke iz cijele godine iz istih zajednica koje su istraživale gore spomenute pionirske studije internetskih zajednica starijih osoba, budući da su te zajednice imale bogate zabavne *online* podatke. Netnografija sugerira da bi prikupljanje podataka trebalo nastaviti sve dok generira nova saznanja (tj. do zasićenja) (Nimrod, 2011, 230).

Prema Kozinetsu, netnografija je korisna za tri vrste studija. Prije svega, koristi se za proučavanje „čistih“ *cyber*-kultura i virtualnih zajednica koje ne postoje u stvarnom životu i koje su vidljive isključivo putem računalno posredovane komunikacije. Također je alat za proučavanje „izvedenih“ kiberkultura i virtualnih zajednica (tj. zajednica koje su u početku postojale u stvarnom životu). Konačno, to je istraživački alat za proučavanje općih tema (Kozinets prema Nimrod, 2011, 233).

3.3 Jaz među spolovima

Gotovo sve ankete koje su izvijestile o demografskim podacima o korisnicima Interneta u SAD-u pokazuju središnju činjenicu: nešto manje žena nego muškaraca koristi Internet, a jaz se čini većim kada se radi o intenzivnijem korištenju Interneta. Brojke iz konzorcija A. C. Nielsen CommerceNet tipične su za 1999. godinu. One pokazuju da je među korisnicima u SAD-u i Kanadi 53% muškaraca i 47% žena; među on-line kupcima 62% su muškarci i 38% žene; a među ljudima koji su prijavili da su koristili Internet u posljednjih dvadeset četiri sata u bilo koju svrhu, 68% su muški i 32% ženski (CommerceNet prema Bimber, 2000, 868). U području političkih aktivnosti, podaci Nacionalne izborne studije pokazuju da su posjetitelji kampanje na *webu* tijekom izborne sezone 1998. bili 60% muških i 40% ženskih (Bimber, 2000, 868).

Jedno uvjerljivo objašnjenje ovog rodnog jaza je da postoje razlike između muškaraca i žena u socioekonomskom statusu. Obrazovanje, dohodak i status posla povezani su s korištenjem Interneta, tako da se više muškaraca nego žena pojavljuje u redovima korisnika Interneta. S druge strane, mnogo je pisano o rodu i tehnologiji iz perspektive studija kulture i identiteta, a velik dio ovog rada sugerira da Internet može imati „rodne“ attribute koji na neki

način favoriziraju muškarce, unatoč rastu ženskih *web*-mjesta, *chat* soba i drugih resursa. U onoj mjeri u kojoj su takve tvrdnje istinite, rodno specifične pojave mogu doprinijeti većem jazu među spolovima na Internetu (Bimber, 2000, 869).

Učinci socioekonomskih razlika između muškaraca i žena relevantni su za mnoge od medijskih fenomena, ali su posebno važni za rodne obrasce i Internet, jer su pristup Internetu i korištenje snažno povezani sa socioekonomskim statusom. Brojke iz Državnih izbornih studija iz 1998., na primjer, pokazuju da je 70% Amerikanaca s višom školskom spremom te godine imalo pristup Internetu, ali samo 20% onih koji imaju srednju školu ili manje obrazovanja imalo je pristup. Drugi oblici medija, osim novina, obično ne pokazuju tako jak, pozitivan odnos prema socioekonomskom statusu (Bimber, 2000, 870).

Budući da u SAD-u i dalje postoje nejednakosti među spolovima kroz obrazovanje, dohodak i radni status, na muškarce i žene prisutnost na Internetu sigurno je pod utjecajem socioekonomskog statusa u većoj mjeri nego što je to slučaj s televizijom ili radijom. Oko 74% odraslih muškaraca koji nisu u školi, zaposleni su, primjerice, u usporedbi s 53% žena. Razlike u obrazovanju su znatno manje, ali doprinose jazu u socioekonomskom statusu: 27% muškaraca i 23% žena starijih od 25 godina ima završen fakultet (Census Bureau prema Bimber, 2000, 871). Alternativno, rodno specifične pojave mogu zaista biti na Internetu. Opća teorija je da Internet „rodno“ obuhvaća mnoge mogućnosti. Na primjer, Internet se može razlikovati od muškaraca i žena zbog stereotipa koji ukazuju da je računalna tehnologija prikladnije muškarcim nego ženama (Janssen Reinen, Plomp; Fletcher-Flinn, Suddendorf; Sutton prema Bimber, 2000, 871).

Još jedno moguće objašnjenje Interneta kao „rodnog“ ukazuje na spolne razlike u spoznaji i komunikaciji. Spolne razlike prikazane su u brojnim područjima potencijalno važnim za uporabu Interneta: u strukturi prijateljstva, u društvenoj agresivnosti i izražajnosti (Canary, Dindia prema Bimber, 2000, 872); u govornim uzorcima (Smythe, Meyer; Mulac i dr. prema Bimber, 2000, 872); i u određenim područjima spoznaje (MacIntyre; Feingold; Halpern prema Bimber, 2000, 872). Istraživanje je pokazalo da je vjerojatnije da će muškarci uživati u potrazi za informacijama od osobnog interesa izvan zahtjeva rada, te da će se osjećati pozitivnije o korištenju Interneta u rodovima (Ford, Miller prema Bimber, 2000, 872). Ove različite uzročne mogućnosti podržavaju opću hipotezu da Internet ima rodno relevantna svojstva koja nisu samo artefakti socioekonomskog statusa (Bimber, 2000, 872).

Podaci pokazuju da su žene manje vjerojatnije, od muškaraca, da budu česti korisnici, a jaz između njih ne otkriva znakove sužavanja tijekom razdoblja mjerene u anketama provedenog istraživanja. Godine 1996., na primjer, oko 10% žena koje su imale pristup

Internetu bile su česti korisnici, u usporedbi s oko 17% muškaraca. 1999. godine, 25% žena i 38% muškaraca s pristupom bili su česti korisnici. Čini se da je više u pitanju nejednaka prisutnost muškaraca i žena on-line nego jednostavno diferencijalni pristup. Na drugom kraju spektra od svakodnevnih korisnika su rijetki korisnici, koje Bimber definira kao ispitanike s pristupom Internetu koji ga koriste manje od jednom tjedno. Činjenica da su do 1999. godine muškarci bili češće zastupljeniji od žena među čestim korisnicima, ali jednako zastupljeni među rijetkim korisnicima. Umjerene korisnike Bimber definira kao one koji koriste Internet manje od jednom dnevno, ali barem jednom tjedno (Bimber, 2000, 873).

Modeli za čestu uporabu i umjerenu uporabu su različiti. Prema učestalosti upotrebi, obrazovanje je ponovno prediktivno, kao i rasni, etnički i radni status, te starost u ovoj upotrebi nije značajna. Status domaćinstva također nije predvidljiv, što je zanimljivo. To ne čudi da je zaposlenje s punim radnim vremenom povezano s čestom upotrebom. Upitnik za anketu nije se razlikovao između klasifikacija zaposlenosti, ali je moguće ispitati jesu li, ukupno gledajući, muški poslovi različiti od ženskih s obzirom na učestalost upotrebe Interneta. Bimber je napravio model koji je odvojen za muškarce i žene, i utvrdio da je zaposlenje s punim radnim vremenom snažno povezano s učestalim korištenjem Interneta za muškarce, ali nema veze sa ženama. Čini se da muškarci u cjelini doprinose čestoj upotrebi Interneta, dok žene to ne čine. Ono što je ovdje najvažnije, spol ima relativno snažan učinak na učestalost uporabu. Žene su manje vjerojatne od muškaraca da često koriste Internet, kada se uzimaju u obzir drugi čimbenici kao što su stope zaposlenosti i obrazovanje. Efekt spola još je izraženiji u modelu za umjerenu upotrebu, jer je spol jedini prediktor umjerenog korištenja Interneta kako bi se dostigla statistička značajnost. Za obrasce upotrebe Interneta, onda, i socioekonomski i temeljni rodni mehanizmi doprinose jazu (Bimber, 2000, 875).

Analiza Bimberovog istraživanja pokazala je da postoji jaz u pristupu Internetu između muškaraca i žena, ali taj je nedostatak proizvod socioekonomskih i drugih čimbenika, a ne spol. Stoga, čini se vjerojatnim da će se taj jaz sam smanjiti, jer se obrazovne i dohodovne razlike između muškaraca i žena polako smanjuju (Bimber, 2000, 876). S tim u vezi, zanimljivo je primijetiti da sada nešto više žena nego muškaraca završava fakultet, te se bolje pozicioniraju za sudjelovanje u informacijskoj revoluciji (Census Bureau prema Bimber, 2000, 876). Također, kako se Internet širi i pristup postaje jeftiniji, društveno-ekonomski status postaje sve manje povezan s pristupom Internetu. S druge strane, rodni učinci u korištenju Interneta postoje. Prema Bimberu, iz nekog razloga ili više njih koji su rodno specifični, a koje tek treba objasniti, žene su manje intenzivni korisnici Interneta nego muškarci. Razlozi zbog kojih su žene manje intenzivni korisnici Interneta mogu uključivati

stereotipe, „rodnu“ tehnologiju koja utjelovljuje muške vrijednosti, sadržaj koji favorizira muškarce, spolne razlike u spoznaji ili komunikaciji ili druge čimbenike - uz socioekonomski (Bimber, 2000, 876).

3.4 Društvene mreže

Osobne društvene mreže u koje su uključeni stariji ljudi povezani su s nekoliko ishoda blagostanja u kasnijem životu (Antonucci, Akiyama; Gallo; Wenger prema Litwin, 2001, 516). Neka društvena mreža može utjecati na niz osjećaja, kao što su osjećaj morala, pojmovi vlastite vrijednosti i zadovoljstvo životom (Barrett; Lang, Baltes; Lee, Ishii-Kuntz; Wilson i dr. prema Litwin, 2001, 516). Mreže također utječu na različita ponašanja, kao što je, primjerice, korištenje zdravstvenih i socijalnih usluga starijih osoba (Bass, Noelker; Bear; Logan, Spitze; Wan prema Litwin, 2001, 516).

Društvene mreže su zbirka međuljudskih veza koje ljudi svih dobi zadržavaju u različitim kontekstima. Iako takve veze mogu ili ne moraju biti potpore, izrazi „mreža podrške“ i „društvena mreža“ često se koriste u gerontološkoj literaturi naizmjenično i odnose se na isti društveni agregat (Wenger prema Litwin, 2001, 517). Također, istraživači koriste različite pristupe za izvođenje ili mapiranje društvenih mreža (Van der Poel prema Litwin, 2001, 517). Dakle, iako postoji suglasnost o važnosti društvenih mreža prema starijim osobama, utvrđeno je da se specifični čimbenici koji su povezani s društvenom mrežom razlikuju ovisno o definiciji usvojene društvene mreže i korištenoj metodi analize mreže. Pojam tipa mreže je predstavljen u nizu jedinstvenih obilježja skupova društvenih veza, koji se često nazivaju mrežnom tipologijom. Ključne mrežne odrednice koje najčešće čine osnovu za označavanje tipa mreže uključuju i strukturne komponente, kao što su brojanje članova i profili sastava, i interakcijske komponente, kao što su mjere učestalosti kontakta ili trajanja veze. Wenger je sustavno izveo mrežnu tipologiju starijih osoba u Walesu na temelju tri različita kriterija (Wenger prema Litwin, 2001, 517):

1. dostupnosti lokalnih bliskih srodnika;
2. učestalost kontakta s obitelji, prijateljima i susjedima;
3. razine socijalne integracije u zajednicama

U tom nastojanju izdvojeno je pet vrsta mreža. Mreža ovisna o obitelji bila je mala skupina koja se prvenstveno oslanjala na članove uže obitelji. Lokalno integrirana mreža bila je velika grupacija koja je uključivala odnose s obitelji, susjedima i prijateljima. Lokalna samostalna mreža bila je mala i uglavnom utemeljena na susjedima. Mrežak koja se fokusirala

na širu zajednicu bila je velika i prvenstveno usmjerena prema prijateljstvu. Konačno, privatno ograničena mreža bila je obilježena odsustvom lokalnih srodnika i samo minimalnim vezama sa susjedima. Ti se tipovi mreža naknadno repliciraju u Engleskoj, Njemačkoj i Nizozemskoj (Scharf, Wenger prema Litwin, 2001, 517). Druge tipologije mreža, svaka s jedinstvenim kriterijima, zabilježene su u Australiji (Mugford, Kendig prema Litwin, 2001, 517), Kanadi (Stone, Rosenthal prema Litwin, 2001, 517) i Finskoj (Melkas, Jylhä prema Litwin, 2001, 517). Vrste mreža identificirane u različitim tipologijama pokazuju nekoliko sličnosti, posebno u pogledu sastava, zajedno s nekim karakterističnim razlikama. Varijable društvenih mreža općenito, a posebno vrsta mreže, u velikoj su mjeri povezane s nizom sociodemografskih varijabli. Međutim, priroda ovih odnosa može se razlikovati među populacijama (Wenger prema Litwin, 2001, 517). Tako je općenito utvrđeno da osobe s višim obrazovanjem i one s višim dohotkom imaju veće mreže (Fischer prema Litwin, 2001, 517). Ta ista obilježja imaju tendenciju da budu povezana s mrežama sastavljenim od većih razmjera ne-roda (Wenger prema Litwin, 2001, 517).

Sedam varijabli koje su identificirane kao glavne strukturne i interakcijske komponente društvenih mreža starijih osoba poslužile su kao diferencijacijski kriteriji za izvođenje vrsta mreža (Berkman, Syme; Lubben; Wenger prema Litwin, 2001, 518). Uključili su: trenutni bračni status ispitanika; broj odrasle djece koja borave u blizini starije osobe, bliska djeca; učestalost kontakta starije osobe sa svojom odraslom djecom; učestalost kontakta s prijateljima; učestalost kontakta sa susjedima; učestalost pohađanja sinagoge; i učestalost pohađanja društvenog kluba. Sadašnje bračno stanje smatralo se dihotomnim izrazima (udovica, razvedena, odvojena ili nikad u braku, udana). Stoga varijabla u suštini odražava je li ispitanik živio s bračnim partnerom u vrijeme istraživanja. Broj bliske djece dobiven je jednostavnim brojanjem (0-10). Učestalost kontakta s djecom, prijateljima i susjedima mjerena je na ljestvici od 0 do 5, a najviša ocjena odražava svakodnevni ili gotovo svakodnevni kontakt, a najniži broj, bez kontakta. Učestalost pohađanja sinagoge i društvenog kluba mjerena je na ljestvici od 1 do 5, što je najviša ocjena koja je odražavala svakodnevno ili gotovo svakodnevno pohađanje te najniži broj, bez prisustva (Litwin, 2001, 518).

Ovo otkriće je potkrijepljeno komparativnim mrežnim istraživanjima Fischera i Shavita, koji su otkrili da su društvene mreže u Izraelu gušće i češće su sastavljene od obiteljskih veza nego što su društvene mreže u Kaliforniji. Ipak, jasne mrežne varijacije iznad i izvan zajedničke obiteljske baze postale su očite u analizi. Tip mreže nazvan „raznovrsna“ mreža je najslabije obdaren izvorima potencijalne podrške. Njezini su članovi bili u velikoj

mjeri oženjeni, u prosjeku jedno dijete, koje je imalo vrlo česte kontakte s djecom, prijateljima i susjedima te je umjereno pohađalo sinagogu. Raznolika mreža je također bila najraširenija među vrstama mreža u uzorku. Mreža prijatelja je nešto slično obdarena kao i njezin prethodnik. Međutim, ona je različita na jedan važan način: njezini su članovi izvijestili da imaju samo minimalan kontakt sa susjedima. Definirajuće karakteristike mreže susjeda pokazuju da je manji broj njezinih članova imao supružnika u usporedbi sa starijima u dva prethodna tipa mreže. Štoviše, starije osobe u ovoj mreži izvijestili su o čestim kontaktima s odraslom djecom i susjedima, ali ne s prijateljima. Mreža susjeda je stoga bila nešto manje grupirana skupina. Također je nešto manje prevladavao u uzorku. Obiteljska mreža bila je najmanje zastupljena od svih vrsta mreža. Štoviše, bila je jedinstvena po tome što su njezini članovi izvijestili da u prosjeku imaju petoro bliske djece, vrlo česte kontakte s njima i često posjećivanje sinagoga. S druge strane, stariji ljudi u obiteljskoj mreži imali su samo minimalne veze sa susjedima i prijateljima. Posljednji tip mreže naziva se ograničena mreža, u onoj mjeri u kojoj su njezini članovi naveli relativno ograničeni stupanj društvenih veza (Fischer, Shavita prema Litwin, 2001, 518-519).

Utjecaj društvenih mreža (SNS) na dobrobit starijih osoba postao je ključno pitanje u istraživanju gerontologije u posljednja dva desetljeća. Iako socijalni odnosi možda nisu uvijek podupirući (Ingersoll-Dayton i dr.; Lang, Baltes prema Nimrod, 2010, 382), većina starijih osoba navodi pozitivnije nego negativne aspekte svojih društvenih odnosa (Dykstra; Rook prema Nimrod, 2010, 382) i percipiraju imati dobre društvene odnose kao preduvjet kvalitete života u starosti (Gabriel, Bowling prema Nimrod, 2010, 382). Socijalna podrška utječe na psihološko blagostanje (PWB) pomažući ljudima da se učinkovito nose sa stresnim životnim događajima (Antonucci, Akiyama prema Nimrod, 2010, 382), jačajući osobnu kontrolu i vlastitu vrijednost (Krause prema Nimrod, 2010, 382), potičući nadu i optimizam (Nunn prema Nimrod, 2010, 382), i jačanje čiste mentalne stimulacije i aktivnog društvenog angažmana (Rowe, Kahn prema Nimrod, 2010, 382). Također postoje dokazi o utjecaju SNS-a na fizički i zdravstveni status (Avlund i dr. prema Nimrod, 2010, 382). Međutim, većina nalaza sugerira da SNS-ovi s dominantnim prijateljima imaju jači utjecaj na PWB nego obiteljski dominantni SNS. Štoviše, uloge i identitet prijateljstva postali su najjači prediktor PWB-a, čak i jači od prihoda ili bračnog statusa (Siebert i dr. prema Nimrod, 2010, 383).

Promjene koje karakteriziraju starost imaju različite učinke na osobe starije životne dobi, kao i na mogućnosti koje imaju za susret s obitelji i prijateljima. Neke od tih promjena mogu uključivati nova ograničenja, kao što su niži dohodak ili lošije zdravlje. Osim toga, postoji i gubitak prijatelja zbog umirovljenja, preseljenja, tjelesnog ili mentalnog invaliditeta

ili smrti. Ipak, SNS pojedinca je dinamična čak i u vrlo staroj dobi, a kompenzacije se često nalaze. Strategije za kompenzaciju uključuju stjecanje novih prijatelja, mijenjanje uloga postojećih odnosa, širenje značenja pojma „prijatelj“ tako da više ljudi može biti uključeno u tu kategoriju i otvorenost za više tipova odnosa (Jerome, Wenger prema Nimrod, 2010, 383).

4. Problemi i poteškoće

Problemi s privatnošću uzrokovali su mnoge starije osobe da izbjegavaju aktivnosti na Internetu koje bi mogle ugroziti njihove osobne podatke za krađu identiteta. Opasnosti na Internetu navele su nekoliko ispitanika da potraže nove internetske prijevoznike. Pouzdanost informacija koje su prikupili bila je također briga starijih osoba. Dok su mnoge starije osobe pozdravile društvo koje je ovaj medij ponudio, drugi su bili zabrinuti zbog toga što računalo i Internet postaju „ovisnost“ ili „stvaranje navika“. Osim toga, 20% je reklo da nemaju dovoljno vremena za traženje informacija ili dobiti podršku putem Interneta. Korištenje računala i Interneta bilo je važno u životima tih starijih osoba. Ispitanici starijih osoba bili su tipični za „žičane seniore“ iz drugih studija: bili su mlađi stariji, imućniji i imali su više godina obrazovanja od mnogih starijih, a većina su bili u braku i bijelcima. Bili su motivirani za učenje kompjuterskih vještina od strane odrasle djece, supružnika, prijatelja, unučadi i njihove vlastite znatiželje i interesa. Ovaj profil je u skladu s drugim objavljenim podacima koji ukazuju na to da starije osobe počinju koristiti računalo i Internet kada ih potiču članovi obitelji i da ostanu povezani zbog pristupa obitelji i prijateljima (Gatto, Tak, 2008, 806).

Računalne vještine potrebne su za većinu poslova i karijera; stoga su mnogi odrasli već iskusni u računalnim aplikacijama. Starije odrasle osobe u svoje umirovljenje donose te kompjuterske vještine, a mnoge su motivirane za učenje daljnjih aplikacija koje se odnose na njihove osobne interese i hobije. Jednom motivirani da uče o računalima i Internetu, mnogi od tih starijih odraslih ili traže formalne računalne razrede ili pomoć obitelji ili prijatelja. Učenje metodom pokušaja i pogrešaka također je uobičajena metoda koju koristi ova populacija. Većina ih je smatrala da su predavanja vrlo korisna i zanimljiva. Učenje je bilo zabavno, izazovno i dovelo je do osjećaja postignuća i povećanog samopouzdanja i samopoštovanja. Internetske aktivnosti koje su uživali sudionici ove studije uključivale su slanje e-pošte prijateljima i obitelji, igre i druge izvore zabave, koristeći tražilice za pronalaženje informacija o osobnim interesima, financijskim uslugama, putovanjima, zdravlju i *online* kupnji. Osim kupnje roba i usluga putem Interneta, ova grupa je također koristila eBay za prodaju proizvoda na Internetu. Kontakt i komunikacija s obitelji i

prijateljima bili su na vrhu popisa pozitivnih aspekata korištenja Interneta. E-mail dopisivanje s obitelji i prijateljima kako bi bili u kontaktu, ponovno se povezali ili stekli nove prijatelje dali su starijim osobama osjećaj povezanosti (Gatto, Tak, 2008, 807).

Zadovoljstvo raspoloživošću i lakoćom pronalaženja trenutnih informacija bila je još jedna prednost koju su spomenuli stariji. Bili su zaprepašteni ovom tehnologijom, a mnogi su rekli da ne mogu ili ne žele odustati. Neželjena pošta, skočni prozori, neželjena e-pošta, oglasi i pornografski materijali naveli su mnoge da potraže nove internetske davatelje usluga ili nauče metode za blokiranje takvih smetnji. Oprez pri davanju osobnih podataka na Internetu i strahu od krađe identiteta spriječili su ih da koriste neke od usluga koje pruža Internet. Strah da bude žrtva *online* predatora spriječio ih je da sudjeluju u chat sobama. Pogrešne ili pogrešne informacije dovele su ove odrasle osobe u pitanje pouzdanosti internetskih izvora informacija. Drugi su se bojali da će računalo biti navika i da će potrošiti dragocjeno vrijeme koje bi bilo bolje potrošiti na interakciju licem u lice. Nedostatak vremena za korištenje računala i vrijeme koje je potrebno za korištenje ove tehnologije su prepreke za njezino korištenje. Neki od tih odraslih osoba kažu da im život i aktivnosti ne dopuštaju vremena da provedu računalo. Drugi su govorili o svom nedostatku strpljenja s obzirom na to koliko je vremena potrebno računalnim aktivnostima (Gatto, Tak, 2008, 807).

Iako sve veći broj starijih odraslih osoba uživa u prednostima *ICT*-a, za većinu starijih osoba informacije dostupne na webu nisu dostupne jer im nedostaje pristup računalu. Taj se problem obično opisuje kao digitalna podjela, a proizlazi iz raznih kulturnih i tehničkih prepreka, kao što su troškovi računala, ne znajući kako se koristi, strah od moderne tehnologije (tehnofobija), nedostatak dostupne obuke i tehničke podrške, nedostatak uočene potrebe i poteškoće s čitanjem malih slova na web stranicama. Digitalna podjela je glavna briga mnogih studija koje istražuju prepreke i ograničenja za sudjelovanje, programe intervencija i njihov učinak na dobrobit sudionika. Međutim, također se tvrdi da čak i oni koji koriste internetske resurse suočavaju se s poteškoćama u pronalaženju autoritativnih i pouzdanih elektroničkih informacija i web stranica koje su više naklonjene starijim osobama (Nimrod, 2010, 383-384).

5. Metodološki aspekti istraživanja

Istraživanja koja se odnose na starije osobe i IT su ograničena. Jedno objašnjenje koje je dano za ovaj nedostatak istraživanja je da su računalne tvrtke, gerontolozi i istraživači nemarno istraživali potencijalne koristi i korištenje IT-a za starije ljude jer su oni bili u malobrojnim korisnicima računala. Međutim, nedavne procjene govore da se broj korisnika računala starijih od 55 godina povećava brzinom od oko 15% godišnje (Noer prema White, Weatherall, 2000, 372). Istraživanja o starijim osobama i računalima najčešće su se bavila pitanjima obuke i dizajna, s manje studija koje su istraživale korištenje starijih osoba i stavove prema računalima. Weisman bio je jedan od prvih koji je istraživao stavove starijih osoba prema računalnoj tehnologiji (Weisman prema White, Weatherall, 2000, 372).

Predmet ovog istraživanja bio je ispitati stavove i mišljenja osoba starije životne dobi prema korištenju Interneta i njegovoj upotrebi. Kao ciljevi istraživanja definirani su sljedeći:

1. ispitati učestalost korištenja Interneta kod osoba starije životne dobi
2. utvrditi značenje Interneta za korisnika u svakodnevnom životu
3. ispitati sadržaje na Internetu koje pretražuju
4. utvrditi razloge korištenja, odnosno ne korištenja Interneta
5. ispitati mišljenja o prednostima i nedostacima korištenja Interneta

Sukladno navedenom postavljene su sljedeće istraživačke hipoteze:

1. Osobe starije životne dobi višeg obrazovanja češće koriste Internet
2. Osobe starije životne dobi većih materijalnih prihoda češće koriste Internet
3. Osobe starije životne dobi koje su u braku češće koriste Internet
4. Osobe starije životne dobi koje imaju veću potporu bližnjih češće koriste Internet
5. Osobe starije životne dobi najčešće koriste Internet u svrhu pretraživanja informativnih sadržaja

Istraživačka metoda primjenjena u ovom istraživanju bila je anketa, dok je mjerni instrument bio upitnik. Upitnik se sastoji od tri dijela; prvi dio je zajednički onima koji koriste i onima koji ne koriste Internet, te se odnosi na sociodemografska obilježja i određene tvrdnje kako bi se mogli ispitati stavovi ispitanika/ca. Drugi dio anketnog upitnika namijenjen je za osobe starije životne dobi koje koriste Internet, te treći dio upitnika koji je namijenjen za iste ali one koji ne koriste Internet. Anketa je metoda prikupljanja podataka o nekom političkom, socijalnom, ekonomskom ili drugom pitanju, raspoloženju javnoga mnijenja i sl., osobito u sociologiji, psihologiji, novinarstvu. Terenska faza istraživanja

provedena je u kolovozu 2019. godine na području šibensko-kninske županije. Istraživački uzorak bio je prigodan, te je istraživanje provedeno na osobama starije životne dobi, odnosno na osobe starije od 65 godina. Prema službenoj stranici Državnog zavoda za statistiku⁶, te prema popisu stanovništva iz 2011. godine, u šibensko-kninskoj županiji broj osoba starijih od 65 je 23 877, dok je uzorak ovog istraživanja obuhvaćao 240 osoba.

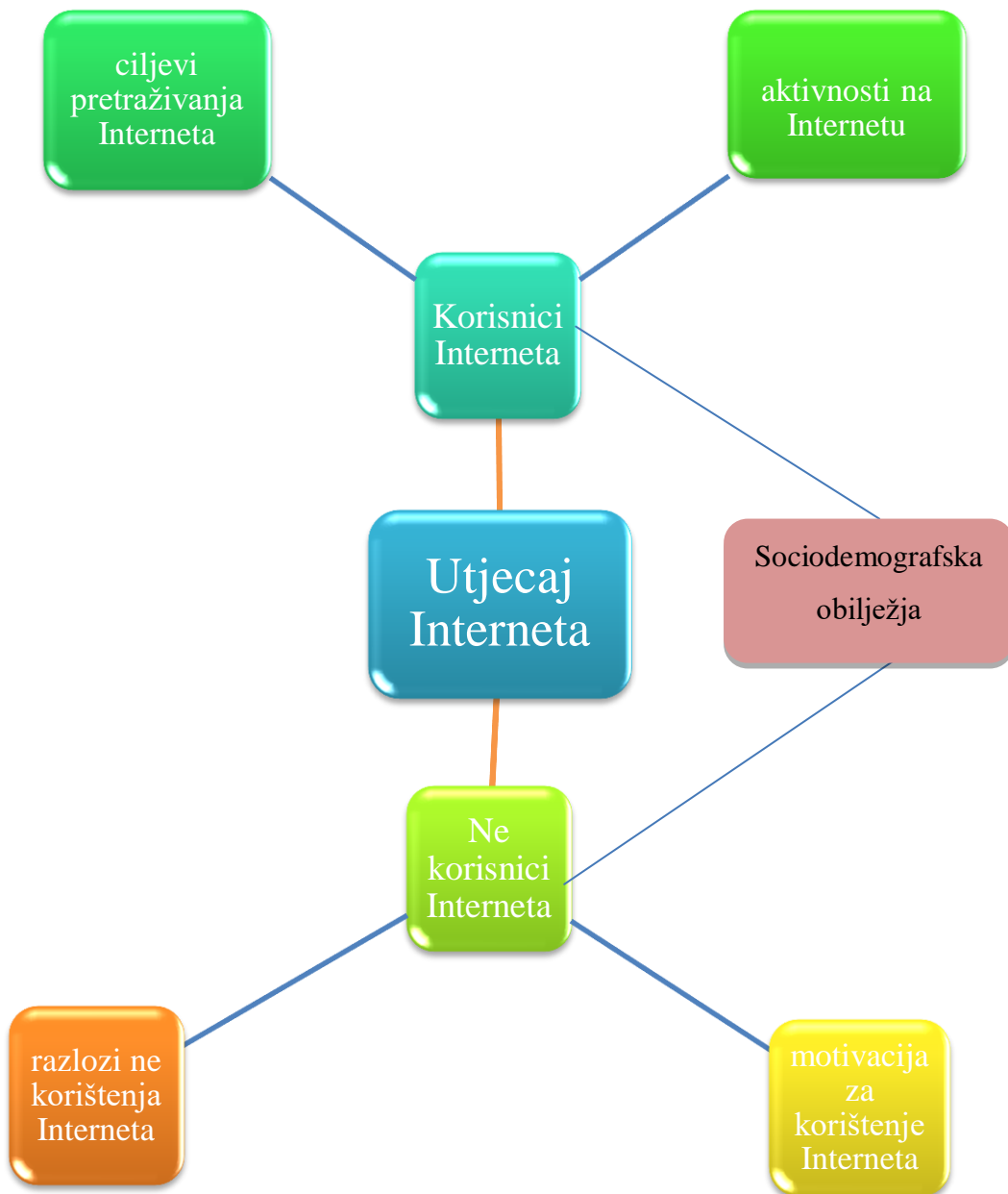
---

⁶ <https://www.dzs.hr/>

5.1 Operacionalna shema istraživanja

		Varijable	Metodološka razina	Pitanja u upitniku	Indikatori
Utjecaj Interneta		Sociodemografska Obilježja	Individualna	1., 2., 3., 4., 5., 6.,	spol, dob, obrazovanje, bračno stanje, mjesto stanovanja, mjesečni prihodi
		Osobna stajališta	Individualna	10.,	starijima je teže koristiti Internet nego mladima, korištenje Interneta oduzima mnogo vremena, Internet ugrožava sigurnost i privatnost,...
	Ne korisnici Interneta	Razlozi ne korištenja		19.,	nužnost komuniciranja s rodbinom/obitelji, materijalna korist, potreba za informacijama, ušteda vremena, želja za zabavom, stjecanje prakt. znanja...
		Motivacija za korištenje		20.,	ograničen pristup informacijama
		Mogućnosti korištenja		18., 21.,	nemam financijske mogućnosti, ugrožavanje sigurnosti i privatnosti, nemam vremena, nisam zainteresiran/a
	Korisnici Interneta	Korištenje		11., 12., 17.,	savlada vanje korištenja, poduke za korištenje, želja za učenjem
		Ciljevi korištenja		13.,	pretraživanje sadržaja
		Aktivnosti na Internetu		14., 15.,	pretraživanje sadržaja, informiram se o dnevnim događanjima, komunikacija putem e-pošte, kupnja preko Interneta...

5.2 Konceptualna shema istraživanja

6. Interpretacija podataka

Ostvaren je planirani uzorak od 240 ispitanika/ca, od kojeg su 104 muškarca (43,3%) i 136 žena (56,7%). Dakle, u spolnoj strukturi prednjače ispitanice (vidi Tablicu i Grafički prikaz 1.). U ovom istraživanju za analizu korištenja Interneta ovisno o spolu korišten je t-test kojim je utvrđeno kako ne postoji statistički značajna razlika ($F=1.59$, $df=118$, $p>0.05$), odnosno da muškarci i žene podjednako koriste Internet. Autor Bimber navodi kako gotovo sve ankete koje su izvijestile o demografskim podacima o korisnicima Interneta u SAD-u pokazuju da nešto manje žena nego muškaraca koristi Internet. Brojke iz konzorcija A. C. Nielsen CommerceNet tipične su za 1999. godinu. One pokazuju da je među korisnicima u SAD-u i Kanadi 53% muškaraca i 47% žena (Bimber, 2000, 868). Dobna struktura distribuirana je u više kategorija u kojoj su najzastupljeniji ispitanici u kategoriji s 67 (8,8%), 70 (8,3%) i 73 godine (9,2%) (vidi Tablicu i Grafički prikaz 2.). Što se tiče završenog obrazovanja ispitanika, više od polovine ispitanika/ca imaju završenu srednju školu (50,4%), zatim 22,1% ispitanik/ca ima završenu osnovnu školu, te 1,25% ih je postiglo znanstveni stupanj (mr, dr) (vidi Tablicu i Grafički prikaz 3.). S obzirom na dobivene rezultate u analizi varijance ($F=15.81$, $df_1=5$, $df_2=114$, $p<0.05$) može se zaključiti da postoji statistički značajna razlika u učestalosti korištenja Interneta kod osoba starije životne dobi s obzirom na razinu obrazovanja.

Također, rezultati pokazuju da je 55,8% ispitanika/ca udano, odnosno oženjeno, dok je njih 8,8% slobodno (vidi Tablicu i Grafički prikaz 4.). S obzirom na dobivene rezultate ($F=8.85$, $df_1=3$, $df_2=116$, $p<0.05$) može se utvrditi da postoji statistički značajna razlika u korištenju Interneta kod ispitanika koji su u braku, udovci ili udovice, u vezi i slobodni. Kod analiziranja ove hipoteze korišten je statistički postupak ANOVA. Što se tiče bračnog stanja, starije osobe u braku obično imaju veće mreže od neoženjenih (Van Tilburg prema Litwin, 2001, 517). Neoženjeni stariji muškarci koji žive sami imaju u prosjeku najmanje mreže od svih. Starost i funkcionalni status također su povezani s mrežnim karakteristikama. Stari imaju tendenciju da imaju manje mreže nego mladi (Litwin, Landau prema Litwin, 2001, 517). Oženjene starije osobe i oni koji žive s nekom drugom imaju veću vjerojatnost da će koristiti računala od starijih odraslih koji su samci, udovci ili žive sami (White i dr. prema Gatto, Tak, 2008, 801). Većina ispitanika/ca živi u vlastitoj kući (44,6%) ili vlastitom stanu (30,4%), dok su podstanarstvo (8,3%), dom (9,2%), te boravak kod djeteta (7,2%) manje zastupljeni (vidi Tablicu i Grafički prikaz 5.). Studija iz 1999. godine pokazala je da stanovnici domova za starije i nemoćne osobe mogu učinkovito koristiti Internet za e-poštu i

drugi pristup, boreći se protiv četiri „zla“ institucionaliziranih starih osoba: usamljenosti, dosade, bespomoćnosti i pada mentalnih vještina (Crary prema Sum i dr., 2008, 205). Kod mjesečnih prihoda možemo vidjeti da 32,1% ispitanika/ca mjesečno ima od 2001,00 do 3000,00 kn, što zauzima najveći postotak u ovoj tablici, te 4,2% njih ima mjesečna primanja od 5001,00 kn i više (vidi Tablicu i Grafički prikaz 6.). Analizom dobivenih podataka za koji je korišten statistički postupak ANOVA ($F=8.04$, $df_1=5$, $df_2=114$, $p<0.05$) utvrđeno je kako postoji statistički značajna razlika u korištenju Interneta ovisno o visini materijalnih prihoda.

Prema posjedu tehnologije, možemo vidjeti da 92,5% ispitanika/ca posjeduje mobitel, više od polovine (54,2%) njih posjeduje priključak za Internet. Posjed računala i prijenosnog računala, odnosno laptopa je oko 20% (vidi Tablicu i Grafički prikaz 7.). Pristup određenoj tehnologiji odvija se na nekoliko razina. Van Dijk predlaže model s četiri uzastopne vrste pristupa. Prvo, mora postojati motivacija za korištenje tehnologije, nakon čega slijedi stjecanje potrebnog materijala. Na trećoj se razini moraju usvojiti vještine korištenja, a na kraju se mora utrošiti vrijeme i uspostaviti raznolikost korištenja (Van Dijk prema Nagle, Schmidt, 2012, 3541). Rezultati ovog istraživanja su pokazali da polovina ispitanika/ca nikada ne koristi Internet, 30,4% njih ga koristi svakodnevno, 13,3% ga koristi ponekad, a 6,3% ispitanika/ca rijetko koristi Internet (vidi Tablicu i Grafički prikaz 8.). Autor Cotten i drugi navode kako približno polovica osoba starijih od 65 godina koristi Internet, a 70% korisnika prijavljuje se na Internet na uobičajeni dan. Ova skupina je i dalje najmanje vjerojatna da će koristiti računalo kod kuće (Cotten i dr., 2003, 2-3). Također, istraživanje koje je provedeno 2010. godine, donosi zaključak da 79% svih odraslih Amerikanaca odlazi na Internet. Iako većina generacija ima stopu usvajanja Interneta od najmanje 70%, korištenje Interneta značajno opada za odrasle iznad 65 godina: samo 58% odraslih osoba u dobi od 65 do 73 godine i 30% odraslih u dobi od 74 i više godina idu *online*.⁷

U upitniku je postavljeno pitanje: Jeste li ikada pohađali tečajeve za korištenje Interneta? 87,9% ispitanika/ca je odgovorilo „NE“, dok je njih 12,1% pohađalo neke oblike tečajeva za pomoć u korištenju Interneta (vidi Tablicu i Grafički prikaz 9.).Sljedećim pitanjem željeli smo ispitati neke stavove i mišljenja ispitanika/ca, te smo postavili nekoliko tvrdnji; starijima je teže koristiti Internet nego mladima, na ovu tvrdnju potvrdno je odgovorilo 82,1% ispitanika/ca, a njih 5,0% je odgovorilo kako ne zna, ne može procijeniti; sljedeća tvrdnja bila je: Internet oduzima mnogo vremena, 76,3% ispitanika/ca odgovorilo je „DA“; 27,5% njih odgovara na tvrdnju: Internet ugrožava moju sigurnost i privatnost, sa „Ne

---

⁷ <https://www.pewinternet.org/2010/12/16/generations-2010/>

znam, ne mogu procijeniti“. Internet je nužno sredstvo danas, 20,8% ispitanika/ca nije se složilo s ovom tvrdnjom, kao ni sa tvrdnjom kako je potpora bližnjih važna za korištenje Interneta, njih 27,9% (vidi Tablicu i Grafički prikaz 10.). Rezultati ANOVE kojom se testirala peta hipoteza ($F= 1.27$, $df_1=2$, $df_2=116$, $p>0.05$) pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika u korištenju Interneta kod ispitanika koji imaju odnosno nemaju potporu bližnjih.

Sljedeći set pitanja odnosi se na ispitanike/ce koji koriste Internet. Postavljeno im je pitanje s kojom su lakoćom savladali korištenje Interneta, 10,0% njih je odgovorilo kako je jako teško savladalo, 23,3% je odgovorilo kako je teško savladalo, te njih 15,8% odgovara kako ne zna, ne može procijeniti. Lako je savladalo korištenje Interneta 42,5% ispitanika/ca, te njih 8,3% smatra kako je vrlo lako to savladalo (vidi Tablicu i Grafički prikaz 11.). Prema dobivenim rezultatima najveća poduka za korištenjem Interneta su im članovi obitelji (42,5%), zatim samostalna poduka (21,7%), pohađanje tečaja za korištenje Interneta (18,3%), najmanju poduku dobivaju od supružnika/ce (1,7%) (vidi Tablicu i Grafički prikaz 12.). Starije odrasle osobe navode da su ih članovi obitelji poticali da dobiju računalo i pristup Internetu. Međutim, starije osobe češće koriste računalo ako prijatelj ili odraslo dijete koristi računalo (Tak, Hong prema Gatto, Tak, 2008, 801). Tipično, kada odrasla djeca dobivaju nova računala, staru opremu daju starijim roditeljima (Fox; Saunder prema Gatto, Tak, 2008, 801).

Ispitanici najviše pretražuju Internet s ciljem informiranja (83,3%), potom zabavljanja (39,2%), najmanje pretražuju Internet u svrhu samopromocije (5,0%) i pretraživanju sadržaja o njima poznatim osobama (12,5%) (vidi Tablicu i Grafički prikaz 13.). Za analiziranje ove hipoteze korišten je t-test, te su rezultati pokazali kako ne postoji statistički značajna razlika u pretraživanju informacija na Internetu ($F=0.87$, $df=118$, $p>0.05$). Ispitanici jednako koriste Internet u svrhu informiranja, zabave, samopromocije, komunikacije putem e-pošte, itd. Nadalje, 61,7% ispitanika/ca pretražuje sadržaje, a njih 2,5% to nikad ne radi. Više od polovine (58,3%) ispitanika/ca svakodnevno se informira o dnevnim događajima. Komunikaciju putem e-pošte nikad ne obavlja 37,5% ispitanika/ca, 26,7% njih obavlja tu aktivnost 1-2 puta tjedno. Komunikaciju s prijateljima i rodbinom vrše svakodnevno (27,5%) i 1-2 puta tjedno (35,8%). Vezano za kupnju preko Interneta, 67,5% ispitanika/ca nikada to nije radilo, a plaćanje računa preko Interneta 65,0% njih koji nisu to nikada uradili (vidi Tablicu i Grafički prikaz 14.).

U posjedovanju profila na društvenim mrežama, među tri ponuđene društvene mreže, Facebook prednjači sa 61,7%, zatim Instagram sa 15,0% i naposljetku Twitter sa 5,0% (vidi

Tablicu i Grafički prikaz 15.). Na pitanje kako je Internet utjecao na Vaš svakodnevni život, 11,7% ispitanika/ca odgovorilo je kako brže saznavaju nove informacije, 5,0% njih odgovorilo je kako je uštedilo vrijeme, 1,7% njih smatra da se puno više druži. Odgovorom „NE“ na prethodno postavljeno pitanje, odgovorilo je 51,7% ispitanika/ca, te njih 22,5% odgovorilo je kako ne znaju je li Internet utjecao na njihov svakodnevni život (vidi Tablicu i Grafički prikaz 16.). Posljednje pitanje za osobe starije životne dobi koje koriste Internet je: Što bi ste još voljeli naučiti raditi na Internetu? Pitanje je otvorenog tipa, te su odgovori sljedeći: 20,83% odgovorilo je ništa, 16,7% smatra kako je dosta ovo što zna, 11,7 % željelo bi naučiti koristiti se Internet bankarstvom, odnosno plaćati račune putem Interneta i 8,33% voljelo bi naučiti koristiti društvene mreže i obavljati kupnju putem Interneta (vidi Tablicu i Grafički prikaz 17.).

Naposljetku, dolazimo do trećeg dijela upitnika koji sadrži pitanja za osobe starije životne dobi koje ne koriste Internet. Na pitanje jesu li ikada imali priliku za korištenje Interneta 60,8% ispitanika/ca je odgovorilo „NE“ (vidi Tablicu i Grafički prikaz 18.), zatim slijedi pitanje iz kojih razloga ne koriste Internet, njih 81,7% odgovorilo je kako nisu zainteresirani, te da im nije potrebno, 63,3% smatra da ima financijske mogućnosti, te da one nisu razlog ne korištenja i 29,2% ne može procijeniti je li razlog ne korištenja Interneta njegovo ugrožavanje njihove sigurnosti i privatnosti (vidi Tablicu i Grafički prikaz 19.). nakon prikazanih rezultata razloga ne korištenja Interneta, ispitanike/ce smo pitali koja bi bila njihova motivacija za korištenje Interneta, odgovori su bili sljedeći: nužnost komuniciranja s rodbinom/obitelji (77,5%), materijalna korist (17,5%), potreba za informacijama (21,7%), ušteda vremena (sustav e-građanin, Internetbankarstvo...) (4,2%), održavanje ili poboljšanje vlastitih vještina (4,2%), stjecanje praktičnih znanja (7,5%), želja za zabavom (14,2%) i ništa od navedenog (2,5%) (vidi Tablicu i Grafički prikaz 20.).

Prema dobivenim rezultatima skoro polovina ispitanika/ca smatra da im nije ograničen pristup informacijama, iako ne koriste Internet, a njih 26,7% ne zna, odnosno ne može procijeniti istu tvrdnju (vidi Tablicu i Grafički prikaz 20.). Kao zadnje pitanje, pokušali smo dobiti odgovor na pitanje što oni misle kako bi i je li bi Internet utjecao na njihov svakodnevni život, više od polovine (57,5%) ispitanika/ca je odgovorilo da ne zna, njih 35,8% je odgovorilo negativno, te neki od odgovora su bili: oduzimalo bi puno vremena (2,5%), ušteda vremena (1,7%) i dostupnost više informacija (1,7%) (vidi Tablicu i Grafički prikaz 21.).

7. Zaključak

Iako je sve očitiije da Internet mijenja ljudski život; detalji ove promjene još nisu jasni. Glavna rasprava u literaturi uključuje sposobnost Interneta da poveća društveni kapital i dobrobit u starosti. U tom smislu, studija koju provode Sum i dr., pokušava istražiti odnose između korištenja Interneta i društvenog kapitala i dobrobiti starijih osoba. Ispitanici su koristili Internet u razne svrhe, uključujući traženje informacija, zabavu, trgovinu, komunikaciju i pronalaženje novih ljudi. Glavna otkrića studije bila su da su odnosi između korištenja Interneta, društvenog kapitala i dobrobiti složen konstrukt, a Internet ima različite učinke na društveni kapital i dobrobit koji proizlaze iz različite upotrebe te tehnologije. Rezultati istraživanja pokazali su da je Internet mač s dvije oštrice s mogućnošću nanošenja štete i pomoći. Prema nalazima ove studije, korištenje Interneta može biti korisno za starije osobe ako su svjesni kako ga koriste (Sum i dr., 2008, 202).

Ostvaren je planirani uzorak od 240 ispitanika/ca, od kojeg su 104 muškarca (43,3%) i 136 žena (56,7%). Dobna struktura distribuirana je u više kategorija u kojoj su najzastupljeniji ispitanici u kategoriji s 67 (8,8%), 70 (8,3%) i 73 godine (9,2%). Što se tiče završenog obrazovanja ispitanika, više od polovine ispitanika/ca imaju završenu srednju školu (50,4%), zatim 22,1% ispitanik/ca ima završenu osnovnu školu, te 1,25% ih je postiglo znanstveni stupanj (mr, dr).

Prema posjedu tehnologije, možemo vidjeti da 92,5% ispitanika/ca posjeduje mobitel, više od polovine (54,2%) njih posjeduje priključak za Internet. U istraživanju Telebuh i dr. koristio se predloženi upitnik s 12 tvrdnji pomoću kojih se mjeri sklonost ispitanika slušanju, čitanju ili gledanju određenog medija. Na kraju istraživanja dobiveni rezultati pokazali su kako osobe starije životne dobi slabo koriste Internet i internetske mreže. Isti autori navode razloge tome, kako osobe starije životne dobi u Hrvatskoj ne poznaju dovoljno modernu tehnologiju, imaju loš ekonomski status, te nepostojanje programa edukacije starijih osoba za modernu tehnologiju (Telebuh i dr., 2016, 200-202).

Rezultati ovog istraživanja su pokazali da polovina ispitanika/ca nikada ne koristi Internet, 30,4% njih ga koristi svakodnevno, 13,3% ga koristi ponekad, a 6,3% ispitanika/ca rijetko koristi Internet. Autor Cotten i drugi navode kako približno polovica osoba starijih od 65 godina koristi Internet, a 70% korisnika prijavljuje se na Internet na uobičajeni dan. Ova skupina je i dalje najmanje vjerojatna da će koristiti računalo kod kuće (Cotten i dr., 2003, 2-3).

Zaključno, prema provedenom istraživanju možemo zaključiti kako osobe starije životne dobi smatraju da im je korištenje Interneta utjecalo na svakodnevni život u segmentima kao što je ušteda vremena, dostupnosti informacija, veća povezanost s rodbinom i prijateljima, dok oni koji ne koriste Internet smatraju da bi im on mogao utjecati na iste segmente njihovog života, iako neki od njih smatraju da su prestari da bi učili nešto više o tome.

8. Literatura

1. Bimber, B. (2000) Measuring the gap on the Internet. **Social Science Quarterly**. 81(3): 868-876.
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.170.2885&rep=rep1&type=pdf> (15. 02.2019)
2. Blit-Cohen, E.; Litwin, H. (2004) Elder participation in cyberspace: A qualitative analysis of Israeli retirees. **Journal of Aging Studies**. 18(4): 385-398. https://www.academia.edu/30054850/Elder_participation_in_cyberspace_A_qualitative_analysis_of_Israeli_retirees (10.02.2019.)
3. Boz, H.; Karatas, S. E. (2015) A review on internet use and quality of life of the elderly. **Cypriot Journal of Educational Science**. 10(3): 182-191.
<http://dx.doi.org/10.18844/cjes.v1i1.64> (25.03.2019)
4. Celer, Č.; Jánská, M. (2017) ONLINE HABITS OF THE 55 PLUS GENERATION IN A SELECTED REGION OF THE CZECH REPUBLIC. **Market-Tržište**. 29(2): 125-138. <https://hrcak.srce.hr/190845> (10.02.2019.)
5. Cotten, S. R.; Anderson, W. A.; McCullough, B. M. (2013) Impact of internet use on loneliness and contact with others among older adults: cross-sectional analysis. **Journal Medical Internet Research**. 15(2): 1-13.
http://www.iaarc.org/publications/fulltext/The_Impact_of_ICT_Use_on_Loneliness_and_Contact_with_Others_among_Older_Adults.pdf (11.02.2019.)
6. Delello, J. A.; McWhorter, R. R. (2015) Reducing the Digital Divide: Connecting Older Adults to iPad Technology. **Journal of Applied Gerontology**. 36(1):3-28.
https://www.researchgate.net/publication/278792130_Reducing_the_Digital_Divide_Connecting_Older_Adults_to_iPad_Technology (18.02.2019.)
7. Erickson, J.; Johnson, G. M. (2011) Internet use and psychological wellness during late adulthood. **Canadian Journal on Aging**. 30(2): 197–209.
8. Fokkema, T.; Knipscheer, K. (2007) Escape loneliness by going digital: a quantitative and qualitative evaluation of a Dutch experiment in using ECT to overcome loneliness among older adults. **Aging & Mental Health**. 11(5): 496–504. <https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/2255330/202328.pdf> (13.02.2019.)
9. Gatto, S. L.; Tak, S. H. (2008) Computer, Internet, and E-mail Use Among Older Adults: Benefits and Barriers. **Educational Gerontology**. 34(9): 800–811.

- https://www.researchgate.net/profile/Sunghee_Tak2/publication/248984005_Computer_Internet_and_Email_Use_Among_Older_Adults_Benefits_and_Barriers/links/54612806cf27487b4526de6.pdf (15.03.2019.)
10. Nagle, S.; Schmidt, L. (2012) Computer acceptance of older adults. **Work**. 41: 3541–3548.
<https://pdfs.semanticscholar.org/79eb/ba1b500ca3c185d4319434940f2dc3902006.pdf> (17.02.2019.)
  11. Nekić, M.; Tucak Junaković, I.; Ambrosi-Randić, N. (2016) Korištenje interneta u starijoj dobi: je li važno za uspješno starenje? **Suvremena psihologija**. 19(2): 179-193. <https://hrcak.srce.hr/190246> (05.02.2019.)
  12. Nimrod, G. (2010) Seniors' online communities: a quantitative content analysis. **The Gerontologist**. 50(3): 382-392.
<https://doi.org/10.1093/geront/gnp141> (17.02.2019.)
  13. Nimrod, G. (2011) The fun culture in seniors' online communities. **The Gerontologist**. 51(2): 226-237.
<https://doi.org/10.1093/geront/gnq084> (17.02.2019.)
  14. Sum, S.; Matthews, M. R.; Pourghasem, M.; Hughes, I. (2008) Internet technology and social capital: How the Internet affects seniors' social capital and well-being. **Journal of Computer-Mediated Communication**. 14: 202–220.
<https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2008.01437.x> (13.02.2019.)
  15. Telebuh, M.; Bertić, Ž.; Znika, M.; Poljak, D. (2016) UČESTALOST KORIŠTENJA INTERNETA OSOBA STARIJE ŽIVOTNE DOBI. **Media, culture and public relations**. 7(2): 200-203. <https://hrcak.srce.hr/176517> (05.02.2019.)
  16. Van Deursen, A.; Helsper, E. (2015) A nuanced understanding of Internet use and non-use amongst older adults. **European Journal of Communication**. 30(2): 171-187. <https://doi.org/10.1177/0267323115578059> (15.02.2019.)
  17. White, J.; Weatherall, A. (2000) A grounded theory analysis of older adults and information technology. **Educational Gerontology**. 26(4): 371–386.
<https://doi.org/10.1080/036012700407857> (16.02.2019.)

INTERNETSKE STRANICE:

1. <http://www.pewinternet.org/2004/03/28/older-americans-and-the-internet/>
(20.02.2019.)
2. <https://www.silversurfers.com/technology/internet-technology/how-the-older-generation-are-becoming-tech-savvy/> (20.03.2019)
3. <https://www.silversurfers.com/technology/internet-technology/most-elderly-never-use-internet/> (20.03.2019)
4. <http://www.pewinternet.org/2010/12/16/generations-2010/> (10.02.2019.)

9. Metodološka i empirijska arhiva

9.1 Upitnik

Poštovani/a,

molimo Vas za sudjelovanje u sociološkom istraživanju o utjecaju Interneta na svakodnevni život osoba starije životne dobi. Rezultati istraživanja biti će korišteni isključivo u u svrhu izrade završnog rada. Jamčimo Vam anonimnost i molimo Vas za iskrenost i otvorenost.

1. Spol:
  1. Žensko
  2. muško
2. Dob:
3. Završeno obrazovanje:
  1. nepotpuna osnovna škola
  2. osnovna škola
  3. srednja škola
  4. viša škola
  5. fakultet, akademija
  6. znanstveni stupanj (mr, dr)
4. Bračno stanje:
  1. udana/oženjen
  2. udovac/ica
  3. slobodan/na
  4. u vezi
5. Mjesto stanovanja:
  1. vlastiti stan
  2. vlastita kuća
  3. podstanar
  4. u domu
  5. kod djeteta
6. Vaši mjesečni prihodi:
  1. do 2000,00
  2. 2001,00 – 3000,00
  3. 3001,00 – 4000,00
  4. 4001,00-5000,00
  5. 5001 i više
7. Koje od navedenih tehnologija posjedujete?
  1. Mobitel
  2. računalo
  3. prijenosno računalo, laptop
  4. printer
  5. priključak za internet
  6. ništa od navedenog
8. Koliko često koristite internet?
  1. svakodnevno
  2. ponekad
  3. rijetko
  4. nikada
9. Jeste li ikad pohađali tečajeve za korištenje interneta?
  1. DA
  2. NE

10. Slažete li se sa sljedećim tvrdnjama:

	DA (1)	NE (2)	Ne znam, ne mogu procijeniti (3)
1. starijima je teže koristiti internet nego mladima			
2. korištenje interneta oduzima mnogo vremena			
3. korištenje interneta ugrožava sigurnost i privatnost			
3. internet je nužno sredstvo danas			
4. potpora bližnjih je važna za korištenje interneta			

Ad 1.

1. Kako ste savladali korištenje Interneta:

1. jako teško
2. teško
3. ne znam, ne mogu procijeniti
4. lako
5. vrlo lako

2. Tko Vas je najviše podučavao korištenju interneta:

1. išao/la sam na tečaj za korištenje interneta
2. samostalno, bez ičije pomoći
3. članovi obitelji
4. prijatelji
5. supružnik/ica
6. rodbina

S kojim ciljem najčešće pretražujete sadržaje na Internetu (mogućnost više odgovora):

1. informiranja
2. zabavljanja
3. kulturnog educiranja
4. komuniciranja
5. samopromocije
6. pretraživanja sadržaja o meni poznatim osobama

4. Koliko često se bavite sljedećim aktivnostima na internetu?

	SVAKODNEVNO (1)	1-2 puta tjedno (2)	1-2 puta mjesečno (3)	1-2 puta godišnje (4)	NIKADA (5)
1. pretražujem sadržaje					
2. informiram se o dnevnim događanjima					
3. komuniciram mailom					
4. komuniciram s prijateljima i rodbinom					
5. kupujem putem Interneta					
6. plaćam račune					

5. Imate li profile na sljedećim društvenim mrežama?

	DA (1)	NE (2)
1. facebook		
2. instagram		
3. twitter		

6. Smatrate li da Vam je korištenje interneta utjecalo na Vaš svakodnevni život:

1. DA (na koji
način?) _____
2. NE
3. Ne znam ne mogu procijeniti

7. Što biste još voljeli naučiti raditi na internetu?

Ad 2.

1. Jeste li ikada imali priliku koristiti internet?

1. DA
2. NE

2. Iz kojih razloga ne koristite Internet?

	DA (1)	NE (2)	Ne znam, ne mogu procijeniti (3)
1. nemam financijske mogućnosti			
2. internet ugrožava moju sigurnost i privatnost			
3. nemam vremena			
4. nisam zainteresiran/a, nije mi bilo potrebno			

4. Što bi Vas od navedenog moglo motivirati za korištenje interneta (mogućnost više odgovora):

1. nužnost komuniciranja s rodbinom/obitelji
2. materijalna korist
3. potreba za informacijama
4. ušteda vremena (sustav e-građanin, Internet bankarstvo...)
5. održavanje ili poboljšanje vlastitih vještina
6. stjecanje praktičnih znanja
7. želja za zabavom
8. ništa od navedenog

5. Smatrate li da Vam je ograničen pristup informacijama/znanju jer ne koristite Internet?

1. DA
2. NE
3. Ne znam, ne mogu procijeniti

6. Smatrate li da bi Vam korištenje Interneta utjecalo na vaš svakodnevni život?

1. DA, (na koji način?) _____
2. NE b
3. Ne znam, ne mogu procijeniti

ZAHVALJUJEMO NA SURADNJI

9.2 Protokol 1 – ispitanici koji koriste Internet

PITANJE ISPITANICI																				
↓	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1																				
2//																				
3																				
4																				
5																				
6																				
7.1																				
2																				
3																				
4																				
5																				
6																				
8																				
9																				
10.1																				
2																				
3																				
4																				
5																				
11																				
12																				
13.1																				
2																				
3																				
4																				
5																				
6																				
14.1																				
2																				
3																				
4																				
5																				
6																				
15.1																				
2																				
3																				
16.1																				
2																				
3																				
17//																				

9.3 Protokol 2 – ispitanici koji ne koriste Internet

PITANJE ISPITANICI																				
↓	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1																				
2//																				
3																				
4																				
5																				
6																				
7.1																				
2																				
3																				
4																				
5																				
6																				
8																				
9																				
10.1																				
2																				
3																				
4																				
5																				
11																				
12.1																				
2																				
3																				
4																				
13.1																				
2																				
3																				
4																				
5																				
6																				
7																				
8																				
14																				
15.1																				
2																				
3																				

9.4 Tablični i grafički prikazi

Tablica 1. Spol ispitanika/ca

<i>SPOL</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
žensko	136	56,7
muško	104	43,3
<i>UKUPNO</i>	240	100,0

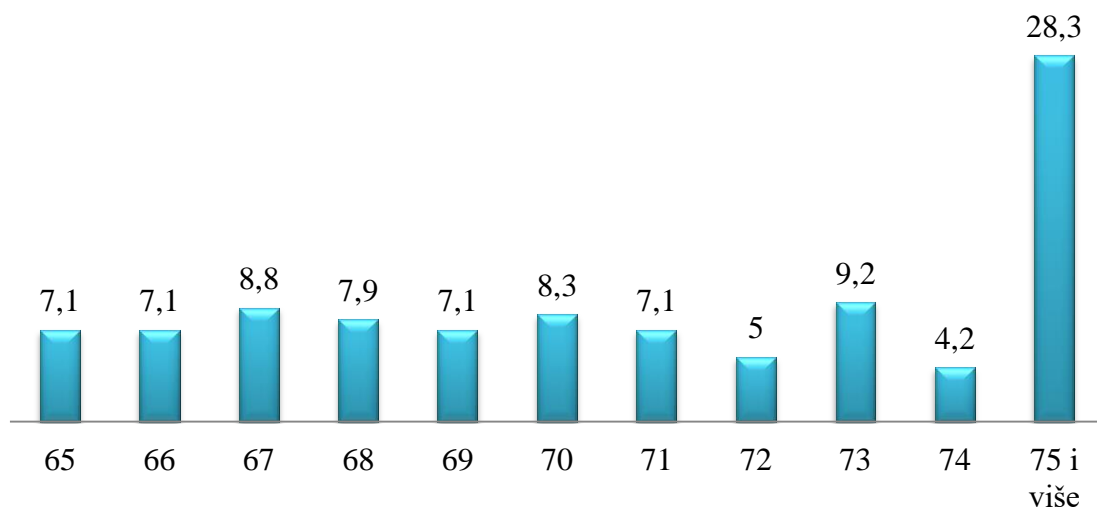

Tablica 2. Dob ispitanika/ca

<i>DOB</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
65	17	7,1
66	17	7,1
67	21	8,8
68	19	7,9
69	17	7,1
70	20	8,3
71	17	7,1
72	12	5,0
73	22	9,2
74	10	4,2
75	8	3,3
76	6	2,5
77	4	1,7
78	6	2,5
79	8	3,3
80	9	3,8
81	4	1,7
82	3	1,25
83	4	1,7
84	6	2,5
85	2	0,8
86	4	1,7
88	2	0,8
89	2	0,8
<i>UKUPNO</i>	240	100,0

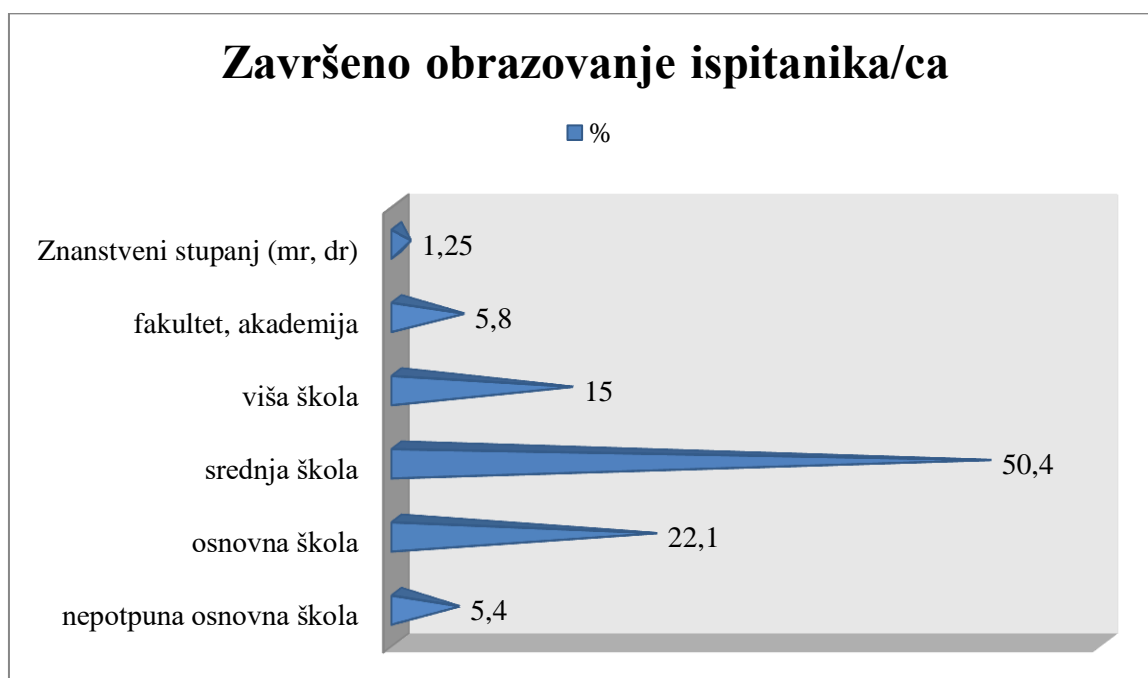
Dob ispitanika/ca

■ %

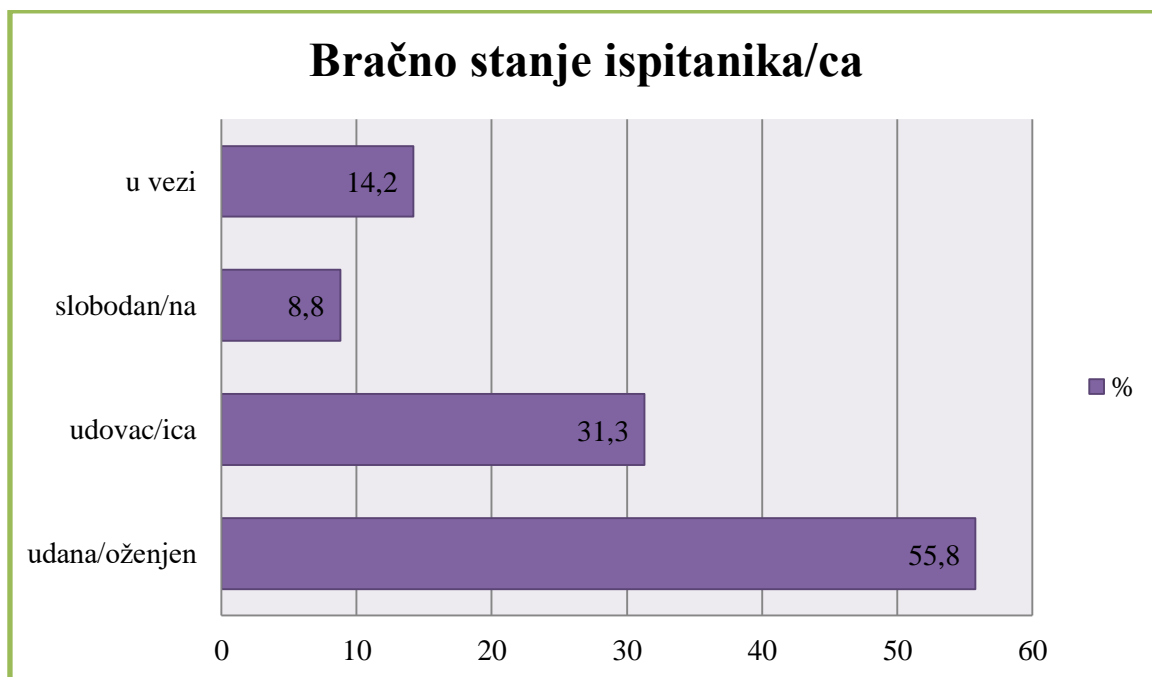
Tablica 3. Završeno obrazovanje ispitanika/ca

ZAVRŠENO OBRAZOVANJE	<i>f</i>	%
nepotpuna osnovna škola	13	5,4
osnovna škola	53	22,1
srednja škola	121	50,4
viša škola	36	15,0
fakultet, akademija	14	5,8
Znanstveni stupanj (mr, dr)	3	1,25
<i>UKUPNO</i>	240	100,0

Tablica 4. Bračno stanje ispitanika/ca

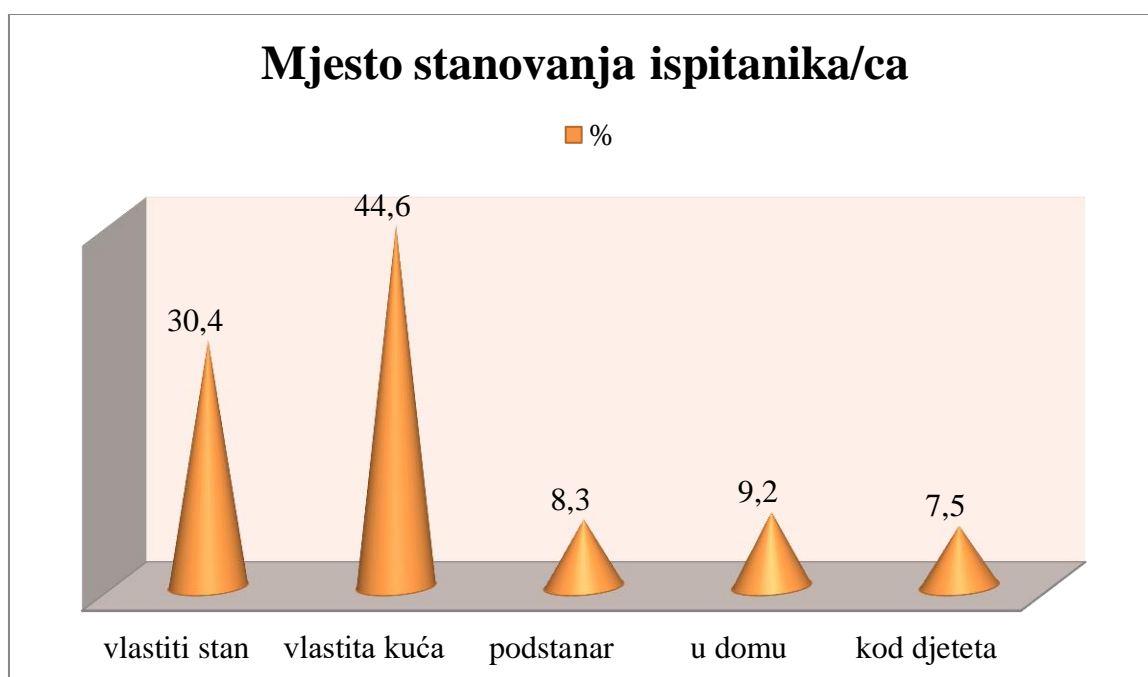
<i>BRAČNO STANJE</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
udana/oženjen	134	55,8
udovac/ica	75	31,3
slobodan/na	21	8,8
u vezi	10	14,2
<i>UKUPNO</i>	240	100,0

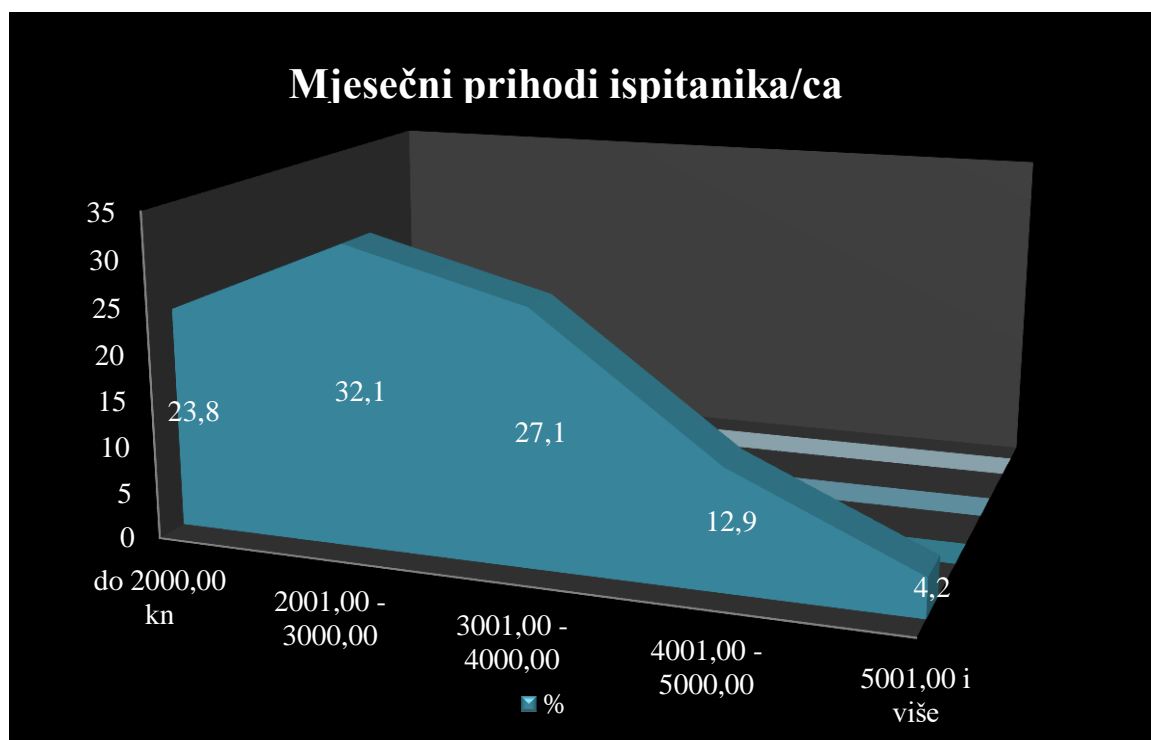
Tablica 5. Mjesto stanovanja ispitanika/ca

<i>MJESTO STANOVANJA</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
vlastiti stan	73	30,4
vlastita kuća	107	44,6
podstanar	20	8,3
u domu	22	9,2
kod djeteta	18	7,5
<i>UKUPNO</i>	240	100,0

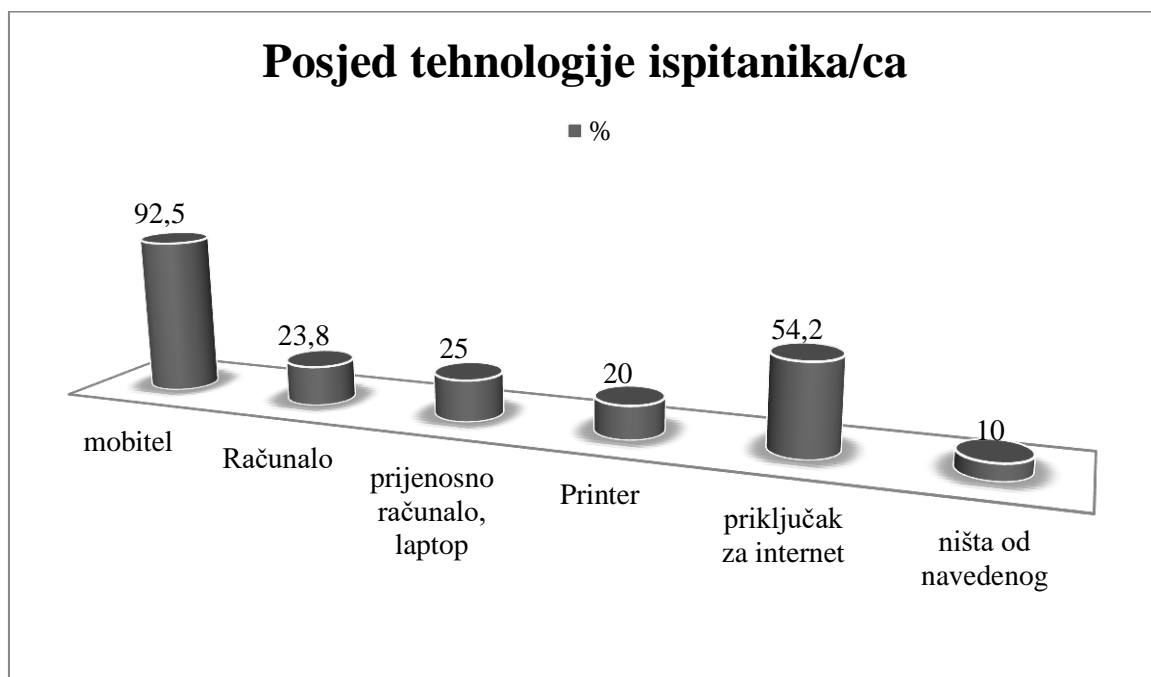
Tablica 6. Mjesečni prihodi ispitanika/ca

<i>MJESEČNI PRIHODI</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
do 2000,00 kn	57	23,8
2001,00 - 3000,00	77	32,1
3001,00 - 4000,00	65	27,1
4001,00 - 5000,00	31	12,9
5001,00 i više	10	4,2
<i>UKUPNO</i>	240	100,0

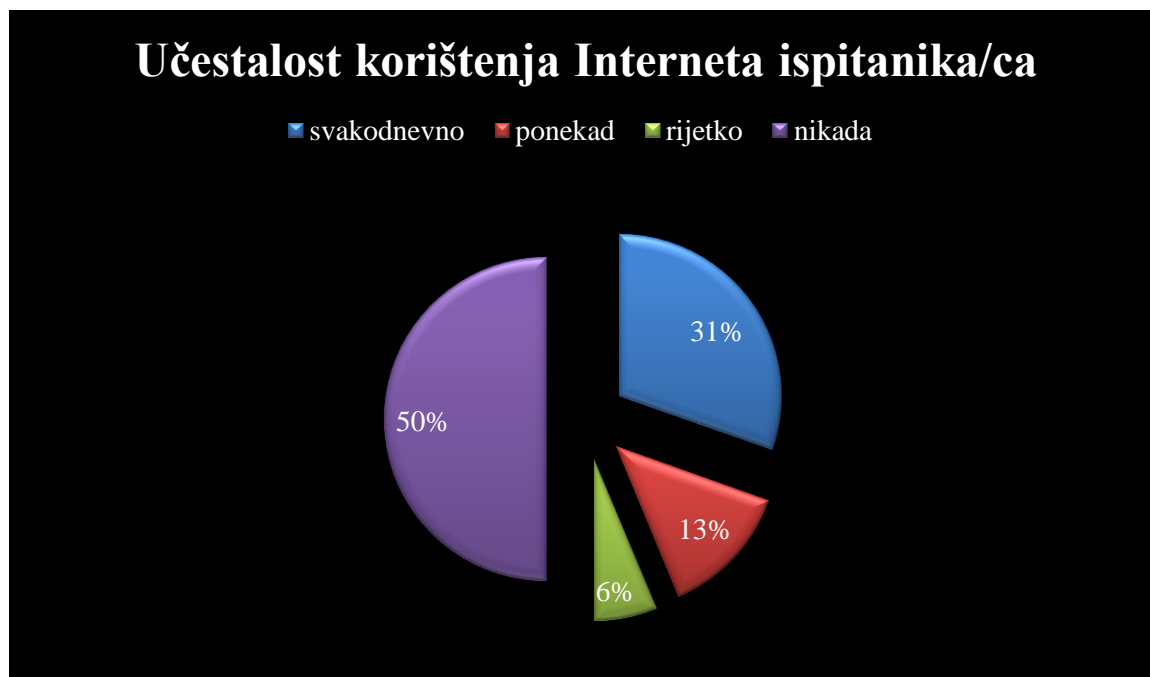
Tablica 7. Posjed tehnologije ispitanika/ca

POSJED TEHNOLOGIJE	DA		NE	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
mobitel	222	92,5	18	7,5
računalo	57	23,8	183	76,3
prijenosno računalo, laptop	60	25,0	180	75,0
printer	24	20,0	216	90,0
priključak za internet	130	54,2	110	45,8
ništa od navedenog	12	10,0	228	95,0

Tablica 8. Učestalost korištenja Interneta ispitanika/ca

<i>KORIŠTENJE INTERNETA</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
svakodnevno	73	30,4
ponekad	32	13,3
rijetko	15	6,3
nikada	120	50,0
<i>UKUPNO</i>	240	100,0

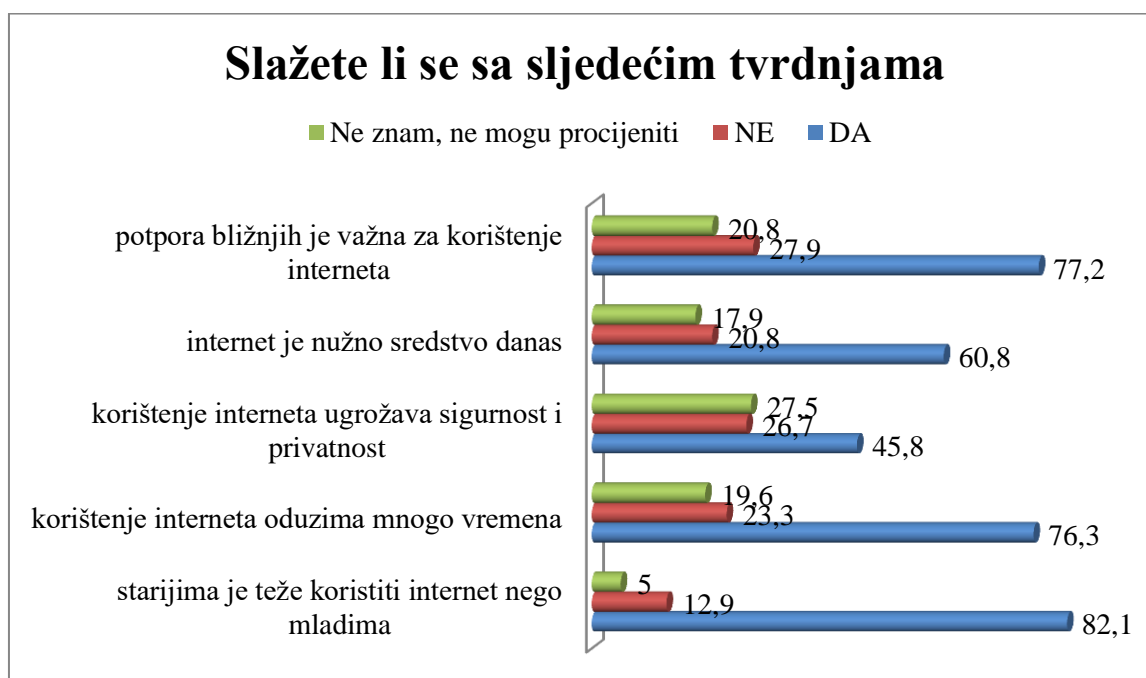
Tablica 9. Pohadanje tečaja za korištenje Interneta ispitanika/ca

<i>POHAĐANJE TEČAJA</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
DA	29	12,1
NE	211	87,9
<i>UKUPNO</i>	240	100,0

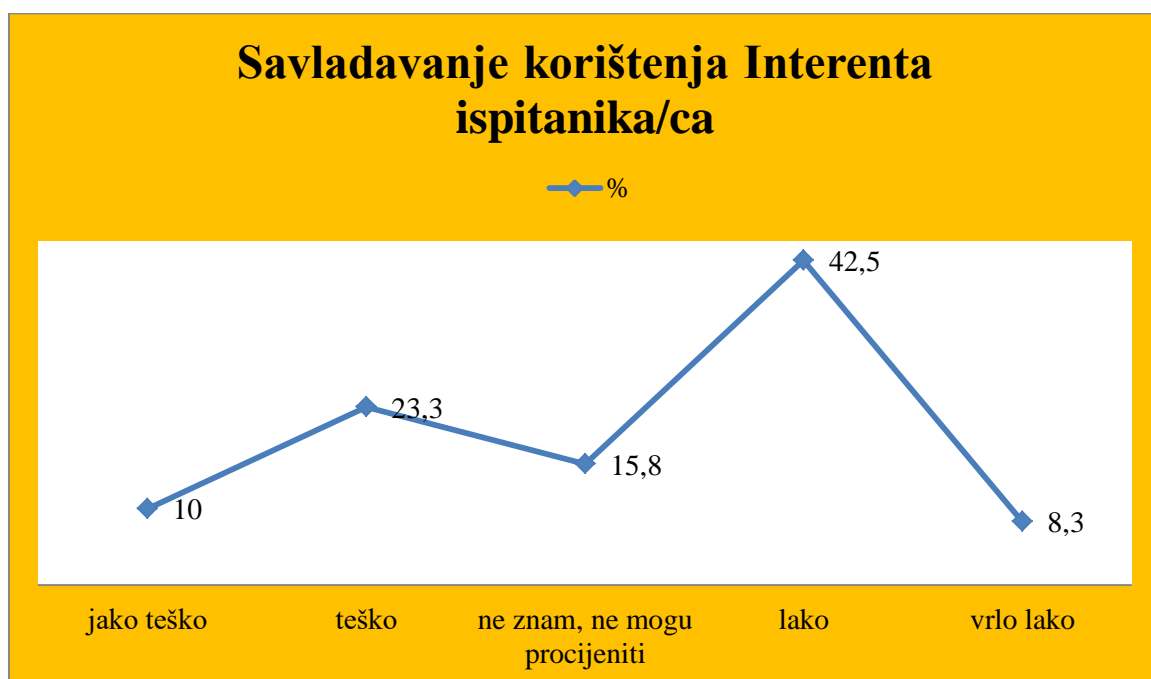
Tablica 10.

	DA		NE		Ne znam, ne mogu procijeniti	
	f	%	f	%	f	%
starijima je teže koristiti internet nego mladima	197	82,1	31	12,9	12	5,0
korištenje interneta oduzima mnogo vremena	137	76,3	56	23,3	47	19,6
korištenje interneta ugrožava sigurnost i privatnost	110	45,8	64	26,7	66	27,5
internet je nužno sredstvo danas	146	60,8	50	20,8	26	17,9
potpora bližnjih je važna za korištenje interneta	123	77,2	67	27,9	50	20,8

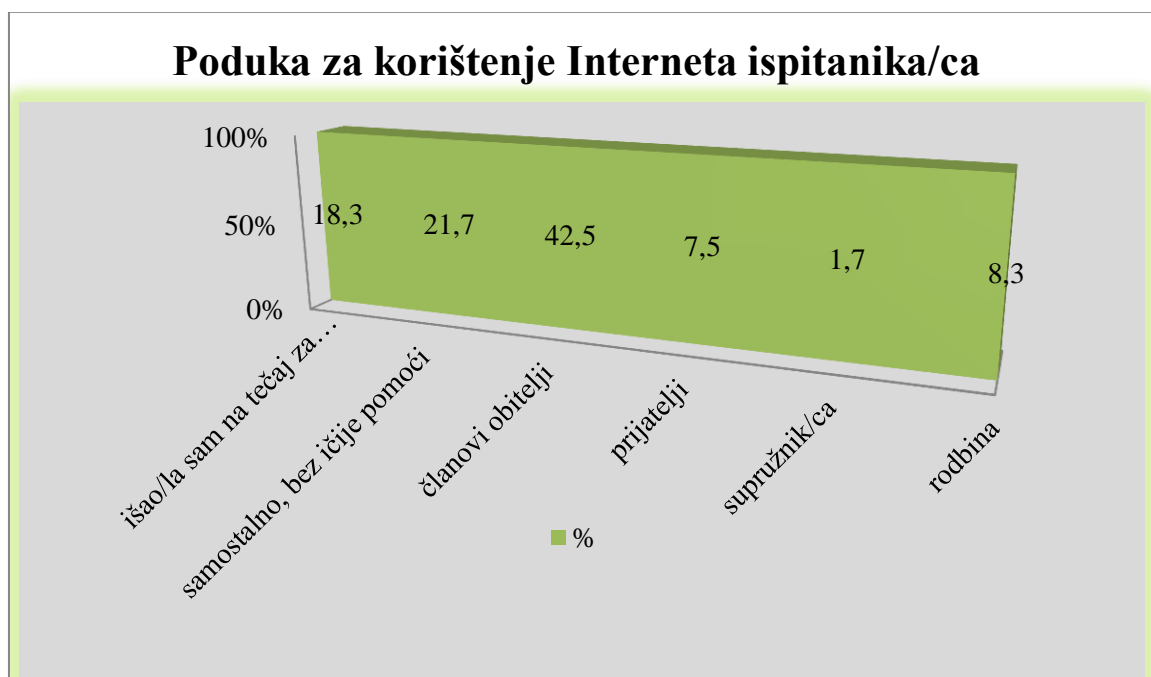
Tablica 11. Savladavanje korištenja Interenta ispitanika/ca

<i>SAVLADAVANJE INT.</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
jako teško	12	10,0
teško	28	23,3
ne znam, ne mogu procijeniti	19	15,8
lako	51	42,5
vrlo lako	10	8,3
<i>UKUPNO</i>	120	100,0

Tablica 12. Poduka za korištenje Interneta ispitanika/ca

<i>PODUKA ZA KORIŠTENJE INT.</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
išao/la sam na tečaj za korištenje interneta	22	18,3
samostalno, bez ičije pomoći	26	21,7
članovi obitelji	51	42,5
prijatelji	9	7,5
supružnik/ca	2	1,7
rodbina	10	8,3
<i>UKUPNO</i>	120	100,0

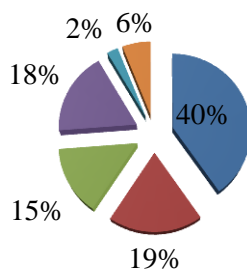

Tablica 13. Ciljevi pretraživanja interneta ispitanika/ca

CILJEVI PRETRAŽIVANJA INTERNETA	DA		NE	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
informiranja	100	83,3	20	16,7
zabavljanja	47	39,2	73	60,8
kulturnog educiranja	36	30,0	84	70,0
komuniciranja	44	36,7	76	63,3
samopromocije	6	5,0	114	95,0
pretraživanja sadržaja o meni poznatim osobama	15	12,5	105	87,5

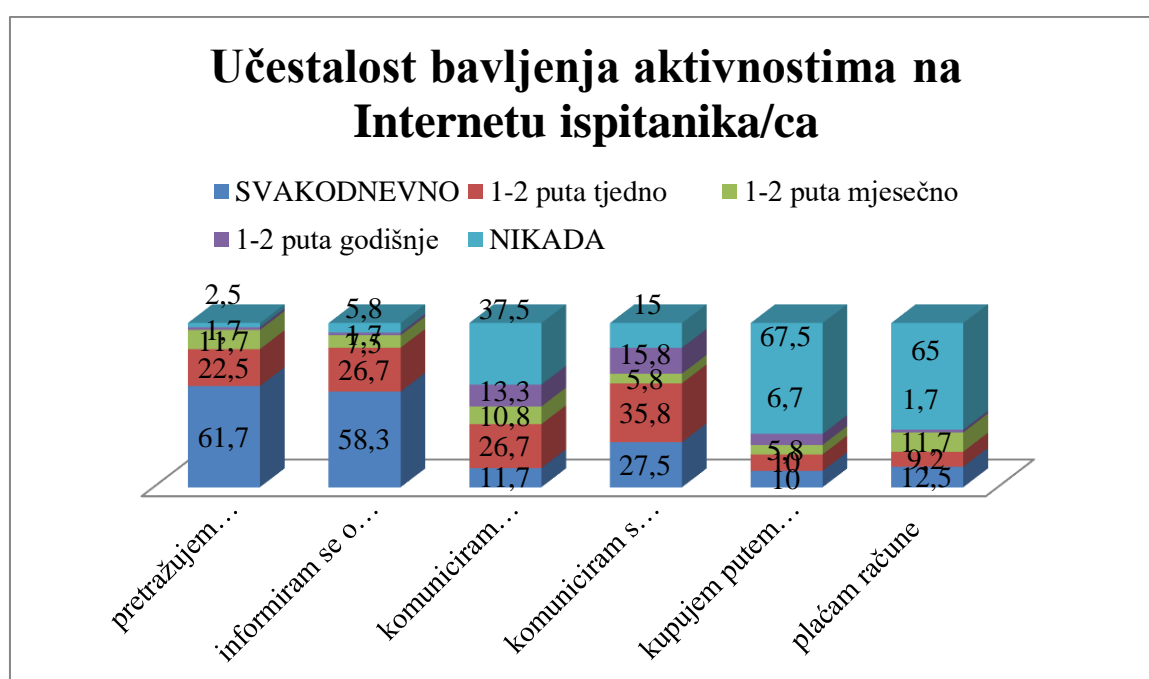
Ciljevi pretraživanja interneta ispitanika/ca

- informiranja
- zabavljanja
- kulturnog educiranja
- komuniciranja
- samopromocije
- pretraživanja sadržaja o meni poznatim osobama

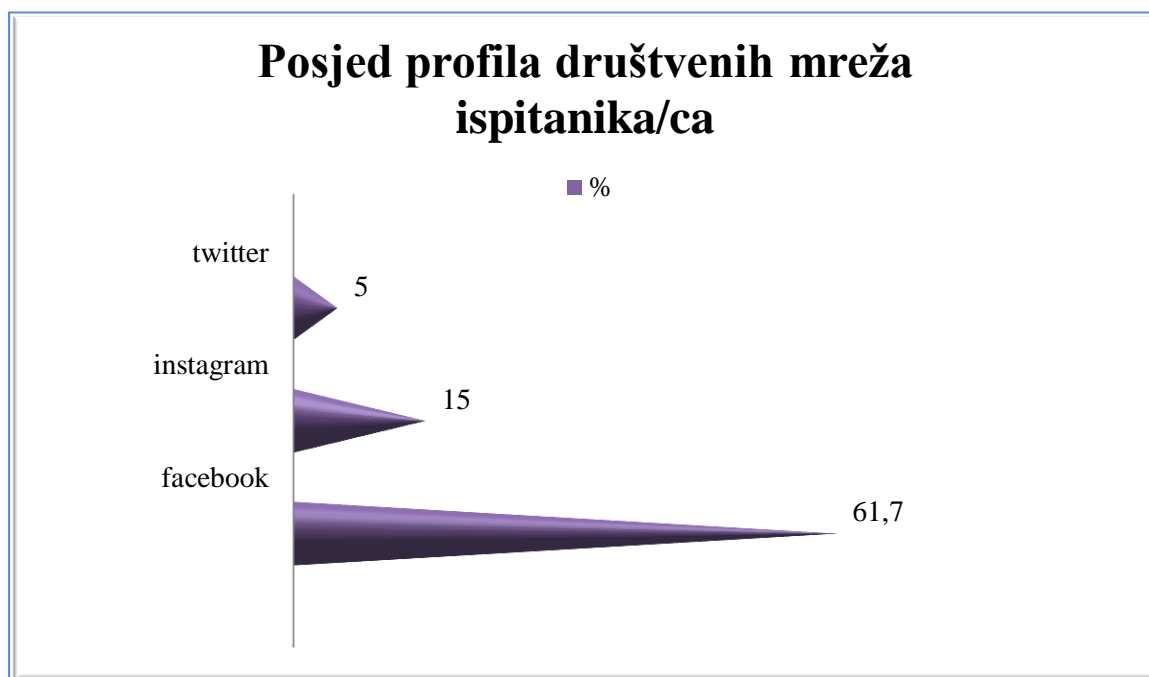
Tablica 14. Učestalost bavljenja aktivnostima na Internetu ispitanika/ca

	SVAKODNEVNO		1-2 puta tjedno		1-2 puta mjesečno		1-2 puta godišnje		NIKADA	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
pretražujem sadržaje	74	61,7	27	22,5	14	11,7	2	1,7	3	2,5
informiram se o dnevnim događanjima	70	58,3	32	26,7	9	7,5	2	1,7	7	5,8
komuniciram mailom	14	11,7	32	26,7	13	10,8	16	13,3	45	37,5
komuniciram s prijateljima i rodbinom	33	27,5	43	35,8	7	5,8	19	15,8	18	15,0
kupujem putem Interneta	12	10,0	12	10,0	7	5,8	8	6,7	81	67,5
plaćam račune	15	12,5	11	9,2	14	11,7	2	1,7	78	65,0

Tablica 15. Posjed profila društvenih mreža ispitanika/ca

PROFILI NA DR. MREŽAMA	DA		NE	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
facebook	74	61,7	46	38,3
instagram	18	15,0	102	85,0
twitter	6	5,0	114	95,0

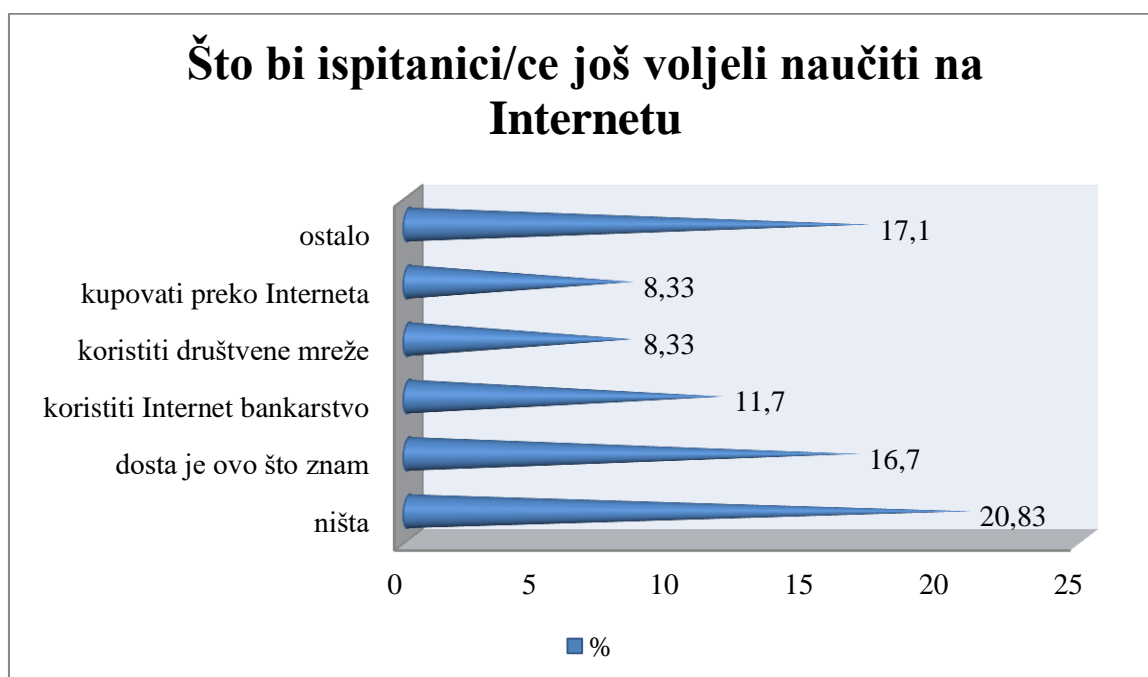
Tablica 16. Utjecaj Interneta na život ispitanika/ca

<i>UTJECAJ INT. NA ŽIVOT</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Brže saznanje informacija	14	11,7
Lakše informiranje o cijenama	1	0,8
Lakše organiziranje druženja	1	0,8
Osjećam se mlađe	1	0,8
Povezivanje s rodbinom	1	0,8
Pronašao ljubav života	1	0,8
Puno se više družim	2	1,7
Sve je lakše	1	0,8
Trošim više vremena	2	1,7
Ušteda vremena	6	5,0
NE	62	51,7
Ne znam	27	22,5
<i>UKUPNO</i>	120	100,0

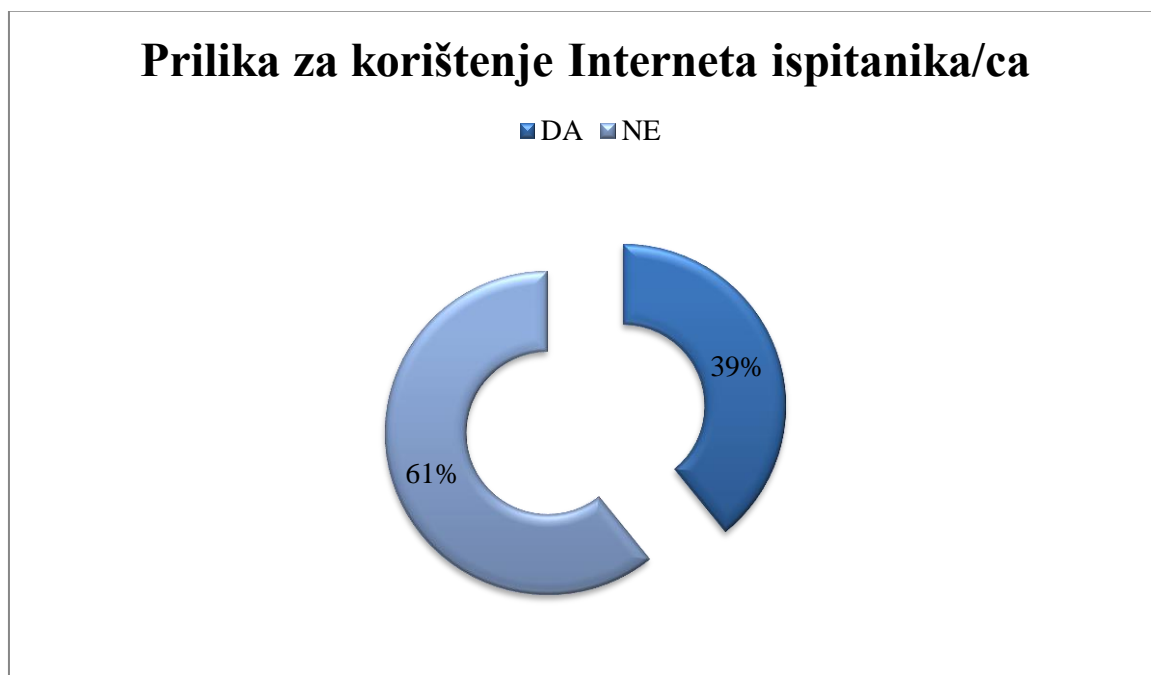
Tablica 17. Što bi ispitanici/ce još voljeli naučiti na Internetu

	<i>f</i>	%
čitati knjige <i>online</i>	1	0,8
dosta je ovo što znam	20	16,7
držati tečajeve za vršnjake	2	1,7
igrati igre	1	,8
koristiti društvene mreže	10	8,33
imati svoju <i>web</i> stranicu	3	2,5
komunicirati putem e-pošte	5	4,17
komunicirati s rodbinom	1	,8
korisiti internet bankarstvo	14	11,7
kupnja preko interneta	10	8,33
puno toga	2	1,7
ne znam	8	6,67
ništa	25	20,83
objavljivati	2	1,7
povezati se s još više ljudi	2	1,7
pričati preko videopoziva	5	4,17
programiranje	2	1,7
pronaći bolje <i>web</i> stranice	1	,8
skidanje aplikacija	3	2,5
star/a za učiti više	2	1,7
<i>UKUPNO</i>	120	100,0

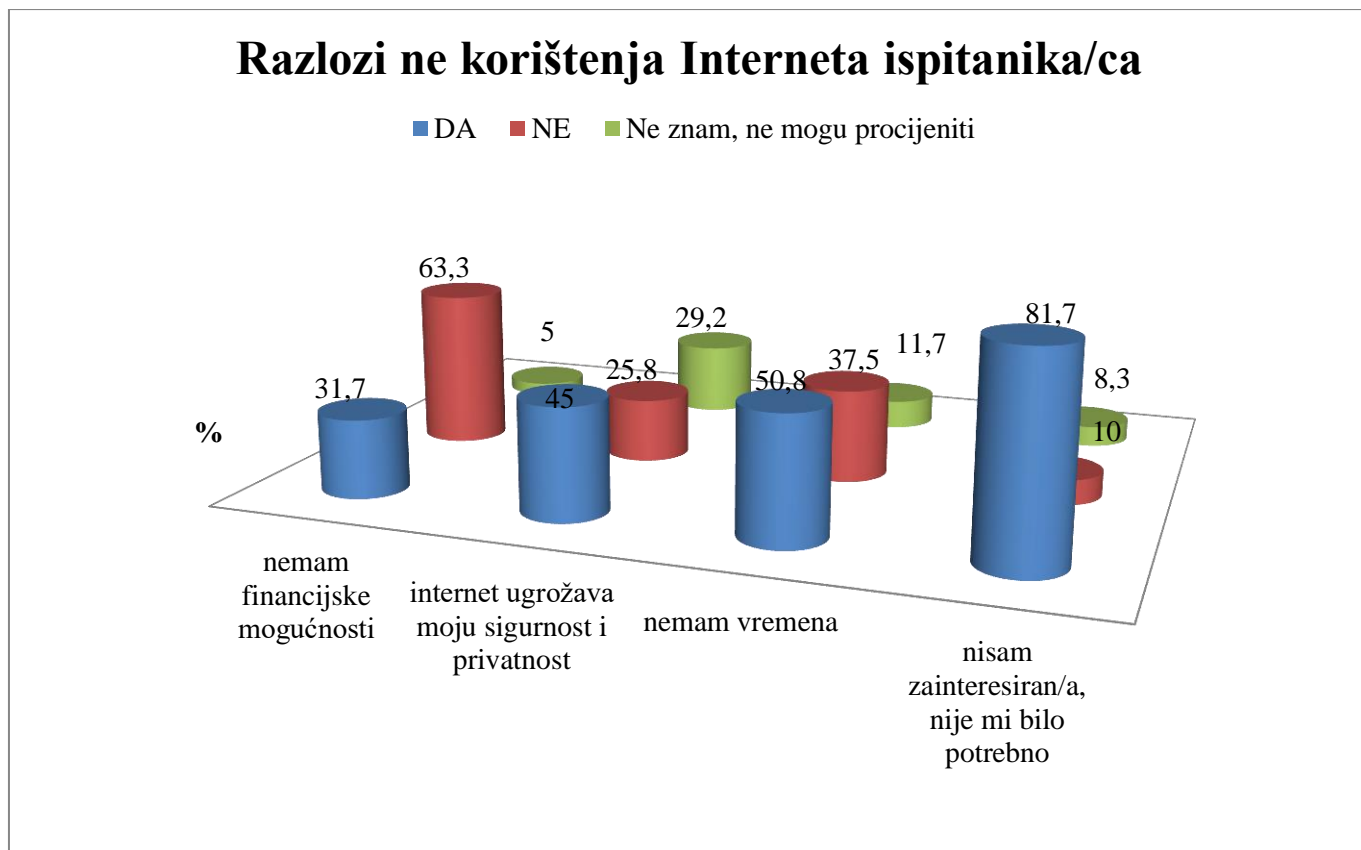
Tablica 18. Prilika za korištenje Interneta ispitanika/ca

<i>PRILIKA ZA KOR. INT.</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
DA	47	39,2
NE	73	60,8
<i>UKUPNO</i>	120	100,0

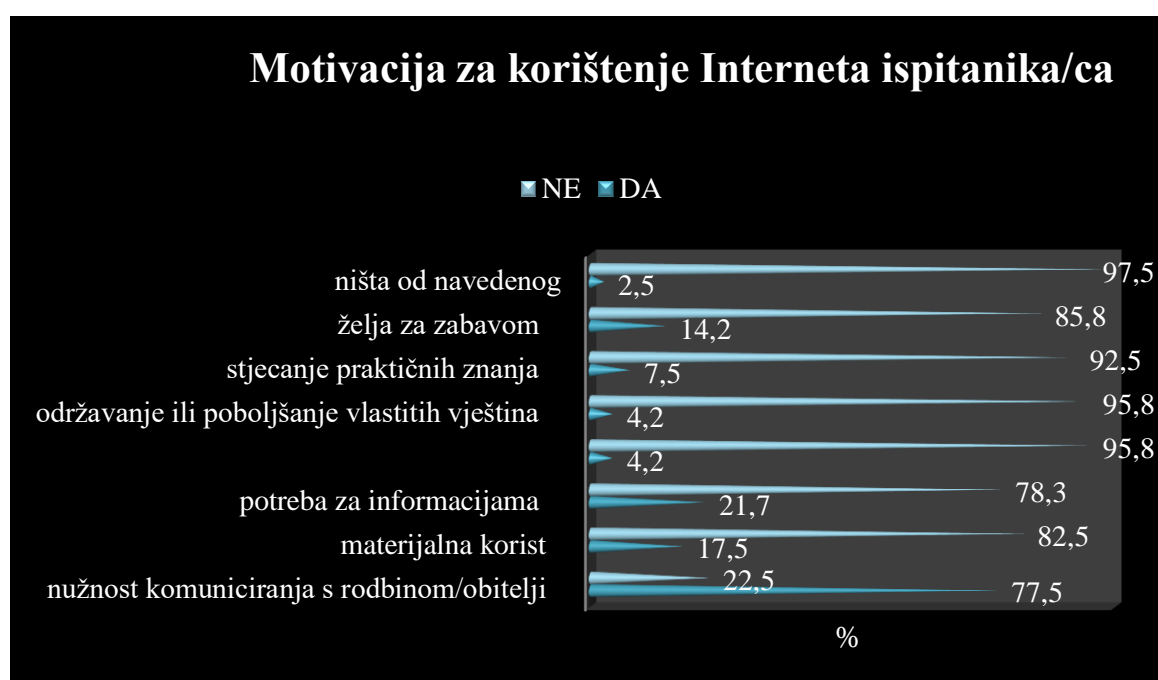
Tablica 19. Razlozi ne korištenja Interneta ispitanika/ca

	DA		NE		Ne znam, ne mogu procijeniti	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
nemam financijske mogućnosti	38	31,7	76	63,3	6	5,0
internet ugrožava moju sigurnost i privatnost	54	45,0	31	25,8	35	29,2
nemam vremena	61	50,8	45	37,5	14	11,7
nisam zainteresiran/a, nije mi bilo potrebno	98	81,7	12	10,0	10	8,3

Tablica 20. Motivacija za korištenje Interneta ispitanika/ca

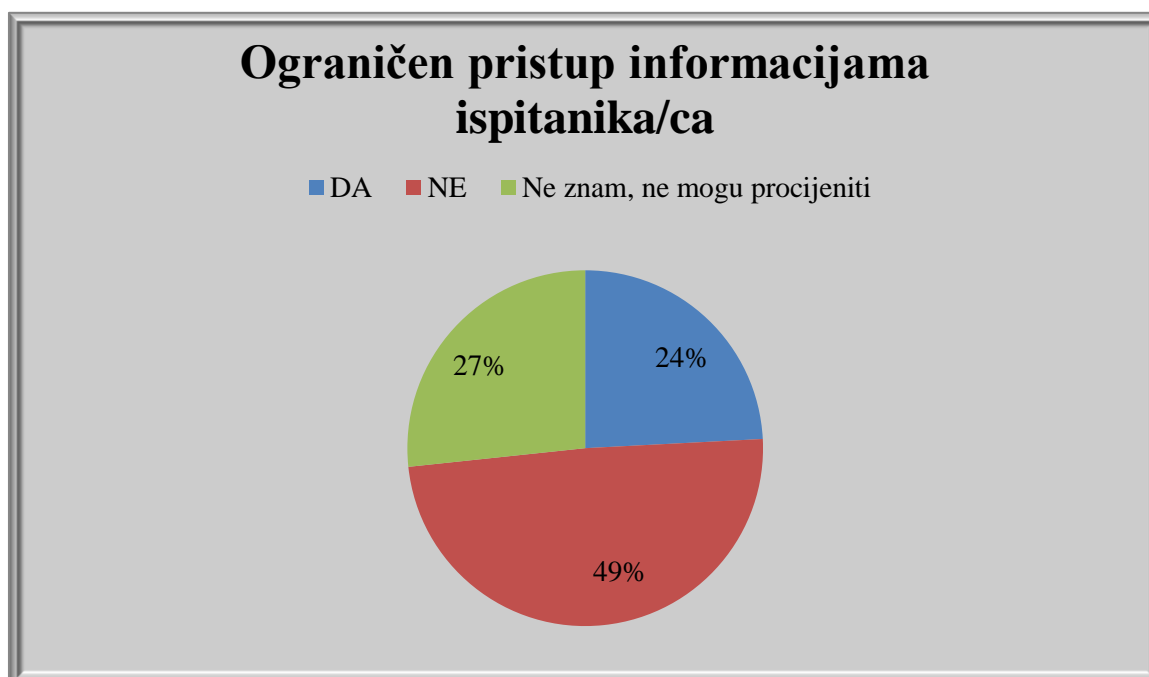
	DA		NE	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
nužnost komuniciranja s rodbinom/obitelji	93	77,5	27	22,5
materijalna korist	21	17,5	99	82,5
potreba za informacijama	26	21,7	94	78,3
ušteda vremena (sustav e-građanin, Internet bankarstvo...)	5	4,2	115	95,8
održavanje ili poboljšanje vlastitih vještina	5	4,2	115	95,8
stjecanje praktičnih znanja	9	7,5	111	92,5
želja za zabavom	17	14,2	103	85,8
ništa od navedenog	3	2,5	117	97,5

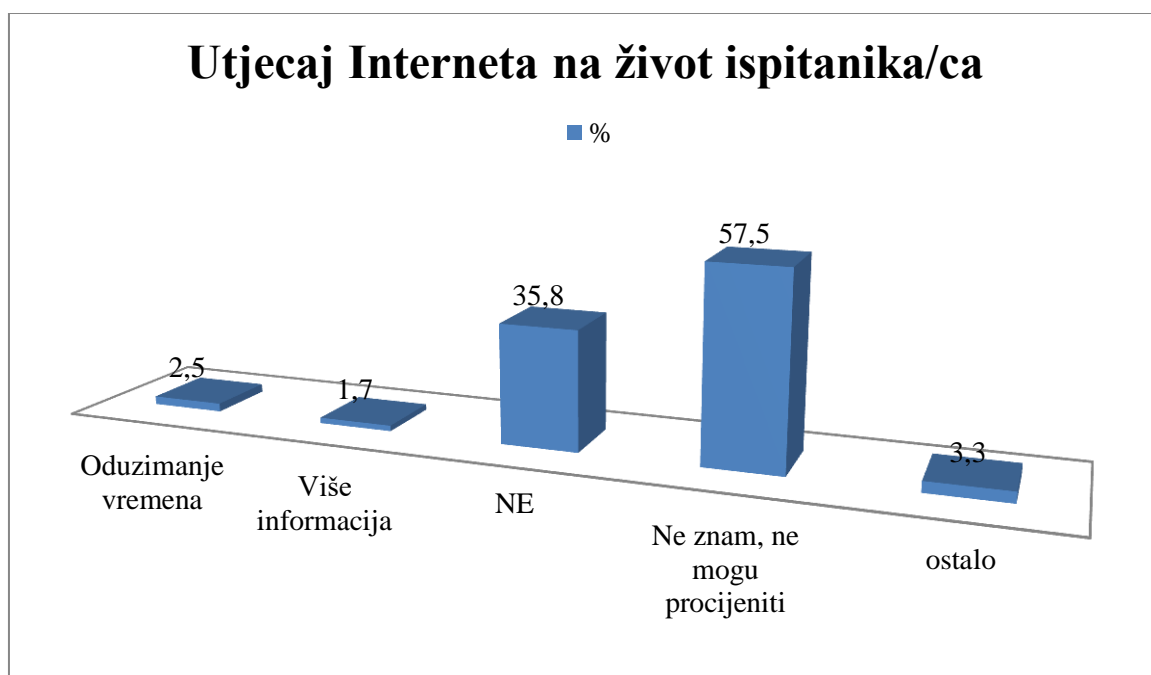
Tablica 21. Ograničen pristup informacijama ispitanika/ca

<i>PRILIKA ZA KOR. INT.</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
DA	29	24,2
NE	59	49,2
Ne znam, ne mogu procijeniti	32	26,7
<i>UKUPNO</i>	120	100,0

Tablica 22. Utjecaj Interneta na život ispitanika/ca

<i>UTJECAJ INT. NA ŽIVOT</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Bio bi ograničen u vremenu i prostoru	1	,8
Oduzimanje vremena	3	2,5
Nema osobne komunikacije	1	,8
Više informacija	2	1,7
Ušteda vremena	2	1,7
NE	43	35,8
Ne znam, ne mogu procijeniti	69	57,5
<i>UKUPNO</i>	120	100,0

10. Sažetak

U radu se analizira utjecaj Interneta na svakodnevni život osoba starije životne dobi. Često se stvaraju negativni stavovi/predrasude koji vode prema stereotipima starijih osoba, tj. starenju i starosti. Ovaj rad ima tendenciju povezivanja: percepcije dobi i percepcije starijih osoba na Internetu. U radu se pojašnjava definicija osoba starije životne dobi, te na koji način oni provode vrijeme na Internetu. Za osobe koje ne koriste Internet pokušava se saznati koja bi im bila motivacija za početak korištenja, te na koje bi načine utjecao na njihov svakodnevni život. U prvom dijelu, kroz teorijski okvir opisani su segmenti za lakše poimanje teme osoba starije životne dobi. U drugom dijelu rada nalazi se provedeno istraživanje, rezultati istog, te interpretacija dobivenih podataka.

KLJUČNE RIJEČI: starija životna dob, korištenje Interneta, korištenje tehnologije, društvene mreže

11. Summary

This paper analyzes the impact of the Internet on the day-to-day life of an elderly person. Often, negative attitudes / prejudices are created that lead to stereotypical old people, aging and old age. This work tends to connect: perceptions are gained and perceived by the elderly on the Internet. The paper presents definitions of an older person, thus they spend time on the Internet. For people who do not use the Internet, the intention is to find out what can motivate them to start using it and how that would affect their daily lives. In the first part, the theoretical framework describes the segments for easier understanding of the topic of the elderly. The second part of the paper presents a proven research, the results of the same, and the interpretation of the data obtained.

KEYWORDS: seniority, Internet usage, technology usage, social networks

12. Bilješke o autorici

MARTA TANFARA, rođena je 17. travnja 1998. godine u Šibeniku. Osnovnu školu pohađala je u Osnovnoj školi Vidici. Završila je Turističko-ugostiteljsku školu u Šibeniku, a trenutno je studentica III. godine preddiplomskog studija jednopredmetne sociologije istraživačkog usmjerenja na Filozofskom fakultetu u Splitu.

e-mail: mtanfara@ffst.hr; marta.tanfara@gmail.com

Obrazac I.P.

Izjava o pohrani završnog/diplomskog rada (podcrtajte odgovarajuće) u Digitalni repozitorij
Filozofskog fakulteta u Splitu

Student/ica: Marta Taufara

Naslov rada: Uloga Interneta u slobodnom životu osoba starije životne

dob: sociološko istraživanje
Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Sociologija

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada: izv. prof. dr. sc. Zorana Šuljug Vučića

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Komentor/ica rada:

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Članovi povjerenstva: izv. prof. dr. sc. Gorana Bandalović, doc. dr. sc. Marija Lončar

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) rad u otvorenom pristupu

b) rad dostupan studentima i djelatnicima FFST

c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnog) ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: Split, 18.02.2020.

Potpis studenta/studentice: Taufara

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Marta Tamfara, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce Sociologije, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 18.02.2020.

Potpis

Tamfara